

ΚΕΝΤΡΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ

ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΑΤΣΟΥ

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

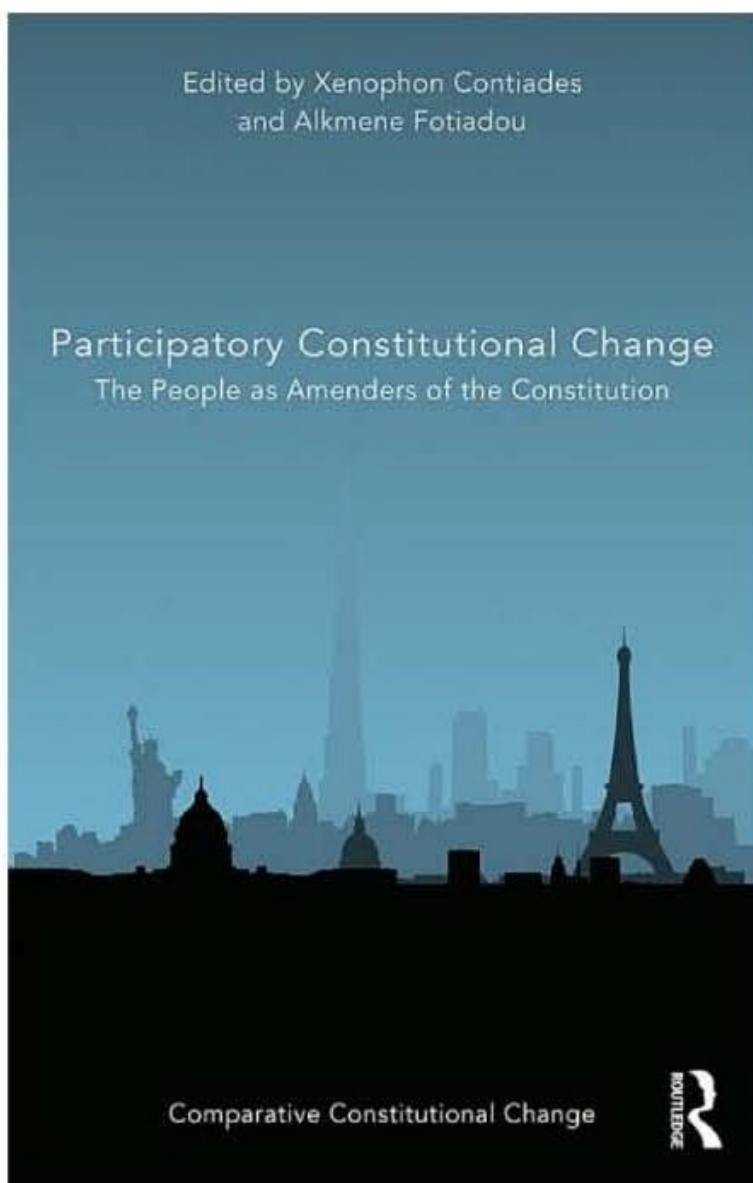
Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Νοέμβριος 2016 Τεύχος 62

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες Εκδόσεις

Participatory Constitutional Change. The People as Amenders of the Constitution,
X. Contiades/A. Fotiadou (Eds), (212 pages, Routledge 2017)

About the book

This book explores the recent trend of enhancing the role of the people in constitutional change. It traces the reasons underlying this tendency, the new ways in which it takes form, the possibilities of success and failure of such ventures as well as the risks and benefits it carries. To do so, it examines the theoretical aspects of public participation in constitutional decision-making, offers an analysis of the benefits gained and the problems encountered in countries with long-standing experience in the practice of constitutional referendums, discusses the recent innovative constitution-making processes employed in Iceland and Ireland in the post financial crisis context and probes the use of public participation in the EU context. New modes of deliberation are juxtaposed to traditional direct-democratic processes, while the reasons behind this re-emergence of public involvement narratives are discussed from the aspect of comparative constitutional design. The synthetic chapter offers an overview of the emerging normative and comparative issues and provides a holistic approach of the role of the people in constitutional change in an attempt to answer when, where and how this role may be successfully enhanced. The work consists of material specifically written for this volume, and authored by prominent constitutional scholars and experts in public participation and deliberative processes.

Reviews

‘This volume is a timely and rich resource for modern constitutionalists. The essays are engaging, incisive and offer broad political and legal perspectives on one of the central questions in contemporary constitutional debates.’

Professor Adrienne Stone, University of Melbourne, Australia

‘Recent developments in constitution-making and amending practices have implicated a range of methods of encouraging direct public participation, through crowd-sourcing, referenda, and more. This book examines the ways that these developments accentuate a range of fundamental issues dealing with the constituent power, sovereignty, and deliberation, through conceptual analysis and empirical studies. An important contribution to an increasingly important discussion.’

Professor Mark Tushnet, Harvard Law School, USA

‘This book reveals both good and bad practice, and problems of how to cope with citizen choices that are not mandated at formal election times. The book is timely and well written and appeals to a broad cross-section of readers from political science to constitutional lawyers. It is highly recommended.’

Professor John McElldowney, Warwick University, UK

About the series

Comparative Constitutional Change has developed into a distinct field of constitutional law. It encompasses the study of constitutions through the way they change and covers a wide scope of topics and methodologies. Books in this series include work on developments in the functions of the constitution, the organization of powers and the protection of rights, as well as research that focuses on formal amendment rules and the relation between constituent and constituted power. The series includes comparative approaches along with books that focus on single jurisdictions, and brings together research monographs and edited collections which allow the expression of different schools of thought. While the focus is primarily on law, where relevant the series may also include political science, historical, philosophical and empirical approaches that explore constitutional change.

Xenophon Contiades is Professor of Public Law, School of Social and Political Sciences, University of Peloponnese and Director of the Centre for European Constitutional Law-Themistocles and Dimitris Tsatsos Foundation, Athens, Greece.

Thomas Fleiner is Emeritus Professor of Law at the University of Fribourg, Switzerland. He teaches and researches in the areas of Federalism, Rule of Law, Multicultural State; Comparative Administrative and Constitutional Law; Political Theory and Philosophy; Swiss Constitutional and Administrative Law; and Legislative Drafting. He has published widely in these and related areas.

Richard Albert is a tenured Associate Professor and Dean's Research Scholar at Boston College Law School, USA. He is currently a Visiting Associate Professor of Law and the Canadian Bicentennial Visiting Associate Professor of Political Science at Yale University.

Alkmene Fotiadou is Research Associate at the Centre for European Constitutional Law, Athens.

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργιών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Support to the Development of the Penitentiary and Probation Systems of Georgia

Εκδηλώσεις

- «Σχέσεις Εκκλησίας-Πολιτείας και Συνταγματική Αναθεώρηση», 28.11.2016, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Με αφορμή την υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών δοκιμάστηκε τις τελευταίες εβδομάδες η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης απέναντι σε ποικίλες «πιέσεις». Η δικαστική εξουσία πολιορκήθηκε ασφυκτικά από την πολιτική εξουσία, με κορυφαίο παράδειγμα τη δήλωση του πρωθυπουργού στη ΔΕΘ, ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν θα ακυρώσει τον επίμαχο διαγωνισμό επειδή «τέτοια πράγματα δεν γίνονται». Η δήλωση αυτή μπορεί να εκληφθεί, με γνώμονα τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων, ως ευθεία παρέμβαση στη λειτουργία της δικαιοσύνης.

Ακόμη ισχυρότερο ήταν το πλήγμα εις βάρος του κράτους δικαίου από την υποκλοπή και δημοσίευση σε φιλοκυβερνητικές εφημερίδες, τις παραμονές κρίσιμης διάσκεψης του δικαστηρίου, της ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ανώτατου δικαστή, ο οποίος μετέχει στη σύνθεση του δικαστηρίου στην υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών. Η δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών του δεδομένων έγινε κατά τρόπο ώστε να εκλαμβάνεται ως εγχείρημα «εκβιασμού».

Την ίδια περίοδο πραγματοποιήθηκε επίσκεψη των Προέδρων των τριών ανωτάτων δικαστηρίων στο γραφείο του πρωθυπουργού, όπου συζητήθηκαν και μισθολογικά ζητήματα του κλάδου, προκαλώντας την αντίδραση δικαστικών ενώσεων ότι υποκαταστάθηκαν κατά παράβαση κανόνων δεοντολογίας. Αν στα προηγούμενα προστεθούν οι ερμηνείες ή παρερμηνείες της ανακοίνωσης και της δήλωσης του Προέδρου του ΣΤΕ για την υποχρέωση του δικαστηρίου να αφουγκράζεται την κοινωνία, μετά την αναβολή της πρώτης διάσκεψης για την επίμαχη υπόθεση, αλλά και η αμφίσημη δήλωση της Προέδρου του Αρείου Πάγου για την αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης των δικαστών, αναδεικνύεται η ένταση στο πεδίο της δικαιοσύνης τον προηγούμενο μήνα. Ακολούθησαν απαξιωτικοί χαρακτηρισμοί κυβερνητικών στελεχών κατά του ΣΤΕ, μετά τη «διαρροή» της απόφασης για τις άδειες.

Ανθεκτικότητα σημαίνει ικανότητα ανάκαμψης από τις επιπτώσεις επικίνδυνων γεγονότων χωρίς να αλλοιώνεται η φυσιογνωμία συγκεκριμένων θεσμών ή οργανισμών (βλ. Ξ. Κοντιάδης/Α. Φωτιάδου, Η ανθεκτικότητα του Συντάγματος, 2016). Η δικαστική εξουσία μπορεί να ανακάμψει από τα πλήγματα των προηγούμενων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργιών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

εβδομάδων. Καθοριστικό θα είναι το σθένος των δικαστών απέναντι στις πάσης φύσεως εξωτερικές πιέσεις. Αν λείπει σήμερα το δικαστικό σθένος, απειλείται το κράτος δικαίου στη χώρα μας.

πηγή: «Εθνος» 1/11/2016

Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους

Νίκος Αλιβιζάτος, Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Χαρακτηρίζοντας χωρίς επιφυλάξεις αντισυνταγματικό τον «νόμο Παππά» για τις τηλεοπτικές άδειες, το Συμβούλιο της Επικρατείας εξέπληξε θετικά ακόμη και τους πιστότερους φίλους του. Διότι ενώ οι περισσότεροι περιμέναμε ότι, εν ονόματι του ρεαλισμού, θα υιοθετούσε ηπιότερη στάση απέναντι σε έναν νόμο που η σημερινή κυβέρνηση προέβαλε από την αρχή ως μείζονα πολιτική επιλογή της, έκρινε ότι το άρθρο 15 του Συντάγματος δεν αφήνει περιθώρια για επιφυλάξεις και παρερμηνείες. Παρότι η απόφαση του Συμβουλίου δεν έχει καθαρογραφεί, θα διακινδύνευα μερικά πρώτα σχόλια για τις προφανείς νομικές συνέπειες του «διά ταύτα» της, δηλαδή ότι η επιχειρηθείσα παράκαμψη του ΕΣΡ αντιβαίνει στο Σύνταγμα:

Πρώτον, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι ο «άμεσος έλεγχος» του κράτους στη ραδιοτηλεόραση, που το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος αναθέτει «αποκλειστικά» στο ΕΣΡ, περιλαμβάνει προφανώς και την αδειοδοτική αρμοδιότητά του. Θα ήταν παράλογο, άλλος να «ελέγχει» τους ραδιοφωνικούς και τους τηλεοπτικούς σταθμούς και άλλος να εκδίδει (και να ανακαλεί) τις άδειες λειτουργίας τους. Διότι η ανάκληση προπάντων των αδειών που επιβάλλεται ως κύρωση στους καναλάρχες που συστηματικά παρανομούν αποτελεί τη λογική και ταυτόχρονα την κορυφαία εκδήλωση αυτού του ελέγχου.

Κατ' αποτέλεσμα, το Συμβούλιο έκρινε ότι ο έλεγχος του ΕΣΡ στα κανάλια δεν τεμαχίζεται. Διότι η αρμοδιότητα αυτή είναι τόσο κρίσιμη για τα δικαιώματα των πολιτών, την ισονομία και την ίδια τη λειτουργία της δημοκρατίας, που δεν μπορεί να ανατεθεί σε όργανο που δεν είναι ανεξάρτητο ούτε αντικειμενικό. Με άλλα λόγια, με την απόφαση, το ΕΣΡ ως ανεξάρτητη αρχή αναβαθμίζεται σε κομβικό όργανο του ραδιοτηλεοπτικού χώρου. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, ύστερα από μια μακρά περίοδο όπου επιδιωκόταν –όχι μόνο από τη σημερινή κυβέρνηση– η υποβάθμιση του ΕΣΡ σε βοηθητική υπηρεσία του όποιου κ. Παππά.

Τρίτον, κρίθηκε ότι ο κρατικός έλεγχος δεν μπορεί να αφαιρεθεί από το ΕΣΡ, ούτε πολύ λιγότερο να ανατεθεί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

στον αρμόδιο υπουργό, ακόμη και όταν για τη μη λειτουργία του οργάνου δεν ευθύνεται η κυβέρνηση, αλλά η αντιπολίτευση, που δεν συμπράττει στη συγκρότησή του, όπως επιτάσσει το άρθρο 101Α του Συντάγματος. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο αυτό απαιτεί εκλογή των μελών του ΕΣΡ και των άλλων τεσσάρων Ανεξάρτητων Αρχών που προβλέπει το Σύνταγμα με ομόφωνη απόφαση ενός οργάνου της Βουλής, της Διάσκεψης των Προέδρων, ή με απόφαση που λαμβάνεται το λιγότερο με πλειοψηφία των 4/5.

Τέταρτον, η απόφαση του Συμβουλίου δημιουργεί δεδικασμένο για τις εκκρεμούσες δίκες, αυτές δηλαδή που αφορούν την προκήρυξη του επίμαχου διαγωνισμού και τους όρους διεξαγωγής του. Αντίθετα, το ζήτημα του αριθμού των αδειών παραμένει ανοιχτό.

Πέμπτον, για να συμμορφωθεί προς την απόφαση του Συμβουλίου, η κυβέρνηση οφείλει να επαναφέρει το ταχύτερο την αδειοδοτική αρμοδιότητα στο ΕΣΡ. Και τούτο με νέο νόμο. Έως ότου ψηφιστεί ο νόμος αυτός, θα ήταν κατά τη γνώμη μου παράνομο να ανατεθεί η προσωρινή έστω αδειοδότηση των καναλιών σε άλλο όργανο.

Τέλος, η απόφαση του Συμβουλίου είναι αμετάκλητη. Αυτό σημαίνει ότι η κυβέρνηση οφείλει να συμμορφωθεί άμεσα προς το περιεχόμενό της. Η μη συμμόρφωση, όπως ορίζει ρητά το Σύνταγμα, «γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο».

Λησμονώντας τα ανωτέρω, η κυβερνητική πλευρά αντέδρασε με μια πρωτοφανή επίθεση στο Συμβούλιο, που έφερε στον νου πολλών από μας άλλες εποχές. Δεν αναφέρομαι τόσο στους τίτλους των φιλοκυβερνητικών εφημερίδων, ούτε στα περί «δικαστικών πραξικοπημάτων» γραφικά σχόλια του εκ Κρήτης αναπληρωτή υπουργού. Αναφέρομαι στη δήλωση που ανέγνωσε λίγο μετά την ανακοίνωση της απόφασης η κυβερνητική εκπρόσωπος. Όταν η ίδια η κυβέρνηση δίνει τη μάχη στα εθνικά και τα διεθνή δικαστήρια για να «σώσει» το 3ο Μνημόνιο και το PSI, αποτελεί τουλάχιστον υποκρισία η επίθεση κατά του Συμβουλίου της Επικρατείας γιατί επικύρωσε τα σχετικά μέτρα. Επιπέδου περιθωριακής συνδικαλιστικής οργάνωσης, η ανακοίνωση αυτή θα μείνει στα δικαστικά χρονικά ως υπόδειγμα θεσμικής ανευθυνότητας.

Προτού η κατάσταση ξεφύγει από κάθε έλεγχο και κάθε τυχάρπαστος επιχειρηματίας στήσει το δικό του κανάλι διεκδικώντας ένα ξεροκόμματο από τη συρρικνωμένη διαφημιστική πίτα, ας αναλάβει η κυβέρνηση τις ευθύνες της και ας συνεργασθεί επιτέλους με την αντιπολίτευση για να βάλει τέρμα στη σημερινή ανομία. Μια ανομία την οποία ορθά εξαρχής κατήγγελλε. Πρώτο βήμα γι' αυτό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

είναι η επαναφορά με παστρικές ρυθμίσεις, χωρίς πονηράδες και αστερίσκους, της αδειοδοτικής αρμοδιότητας στο ΕΣΡ. Δεύτερο, η συγκρότηση του τελευταίου όχι στη λογική του παζαριού –«τόσοι δικοί μου» και «τόσοι δικοί σου» ή «δώσε μου τον πρόεδρο και θα σου δώσω τον αντιπρόεδρο»– αλλά με επιλογή των καταλληλότερων, με κριτήρια τις γνώσεις, τον επαγγελματισμό και το ήθος τους.

Αντιλαμβάνομαι ότι, με την έμφαση που έδωσε στο ζήτημα των τηλεοπτικών αδειών, η κυβέρνηση –και ειδικά ο ΣΥΡΙΖΑ– θέλησε να δείξει ότι, παρότι ψήφισε το 3ο Μνημόνιο και συμμορφώθηκε προς τα κελεύσματα των δανειστών μας, διατηρεί την αντισυστημική «αυθεντικότητα» και τον παλιό ριζοσπαστισμό του. Τα «διαπλεκόμενα» ήταν πολύ εύκολος στόχος. «Έχουμε πόλεμο και η Αριστερά ξέρει να πολεμάει», διακηρύσσει ο κ. Παύλος Πολάκης. Πολύ φοβούμαι ότι βάζοντάς τα ευθέως με την αντιπροσωπευτική δημοκρατία προχθές και με τα δικαστήρια σήμερα, δεν πετυχαίνει τίποτε άλλο παρά να ενισχύει την εντύπωση ότι θεσμικά κινείται σε άλλες εποχές, σε προ-νεωτερικούς χρόνους.

Το βέβαιο είναι ότι, με την τολμηρή απόφασή του, το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν στάθηκε απλώς συνεπές προς την ιστορία του. Έδειξε στους σημερινούς κυβερνώντες ότι Σύνταγμα και κράτος δικαίου αποτελούν αξίες καθ' εαυτές, τις οποίες κανείς δεν μπορεί να παραβλέψει. Έδειξε, με άλλα λόγια, πως πρέπει οι δικαστές να κάνουν τη δουλειά τους.

πηγή: «Καθημερινή» 30/10/2016

Μην πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!

Σπύρος Βλαχόπουλος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες και η έντονη κριτική που δέχθηκε από κυβερνητικούς παράγοντες και μερίδα του Τύπου ανέδειξαν μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα προβληματική: Είναι επιτρεπτή η άσκηση κριτικής στις δικαστικές αποφάσεις; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό φαίνεται εκ πρώτης όψεως απλή: Σε μια δημοκρατία, και «οι κρίνοντες κρίνονται»! Αυτό είναι σωστό. Μόνον που, όπως συνήθως συμβαίνει, «ο διάβολος κρύβεται στις λεπτομέρειες». Γιατί το ποια κριτική επιτρέπεται και ποια όχι εξαρτάται από τρεις παράγοντες. Σε ποιον ασκείται η κριτική, ποιος την ασκεί και με βάση ποια κριτήρια.

Όσον αφορά το αντικείμενο της κριτικής: Όσο και εάν έχουμε απομακρυνθεί από την εποχή που πιστεύαμε ότι ο δικαστής είναι απλώς το «στόμα του νόμου», δεν πρέπει να

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

ξεχνάμε ότι ο δικαστής δεν είναι αυτός που ψηφίζει το Σύνταγμα ή τον νόμο, αλλά αυτός που τα εφαρμόζει. Συνεπώς, εάν μια δικαστική απόφαση δεν είναι αρεστή από πολιτική άποψη ή κάποιος θεωρεί ότι θα έχει αρνητικές συνέπειες, αυτό δεν είναι θέμα του δικαστηρίου. Η κριτική στην απόφασή του μπορεί να αφορά μόνον την ορθή εφαρμογή του νόμου ή, στις περιπτώσεις που κρίνεται η αντισυνταγματικότητα ενός νόμου, εάν είναι ορθή η κρίση του περί (αντι)συνταγματικότητας.

Σε σχέση με το υποκείμενο της κριτικής: Επειδή ακριβώς ο δικαστής εφαρμόζει και δεν θέτει το Σύνταγμα και τους νόμους, η όποια κριτική σε μια δικαστική απόφαση πρέπει να προσανατολίζεται στην ορθή ή μη εφαρμογή του Συντάγματος και του νόμου. Γι' αυτόν τον λόγο η κριτική στη νομολογία έχει κατ' εξοχήν εξειδικευμένο χαρακτήρα και πρέπει να γίνεται με όρους επιστημονικού διαλόγου. Επειδή επίσης το Σύνταγμα κατοχυρώνει τη διάκριση των λειτουργιών, η «εν θερμώ» και «πολεμική» κριτική από κυβερνητικούς παράγοντες σε δικαστικές αποφάσεις, ιδίως μάλιστα όταν το σκεπτικό τους δεν έχει ακόμη δημοσιοποιηθεί, δεν συνάδει με το πρότυπο των διακριτών ρόλων και του αμοιβαίου σεβασμού ανάμεσα στα κορυφαία πολιτειακά όργανα.

Τέλος, και όσον αφορά τα κριτήρια: Η κριτική τού στυλ «το δικαστήριο έβγαλε πολιτική απόφαση» είναι μια άποψη πολύ επικίνδυνη αφού εξαιρεί τα «φλέγοντα» πολιτικά ζητήματα από τον δικαστικό έλεγχο και τον έλεγχο συνταγματικότητας των νόμων, κορυφαία κατάκτηση του νομικού μας πολιτισμού. Η ίδια εξάλλου άποψη ελάχιστη σχέση έχει με την ιστορία όλων των σύγχρονων δημοκρατιών (βλ. λ.χ. ΗΠΑ, Γερμανία), όπου τα αρμόδια δικαστήρια κρίνουν πολύ συχνά υποθέσεις με πολιτικές προεκτάσεις χωρίς να κατηγορηθούν για υπέρβαση των εξουσιών τους. Για ακόμη μία φορά στη χώρα μας πρωτοτυπούμε, δυστυχώς και πάλι αρνητικά. Εξίσου άστοχη είναι η κριτική των δικαστικών αποφάσεων όχι με βάση τη νομική τους ορθότητα αλλά ανάλογα με το εάν μας είναι αρεστές ή όχι, όπως επίσης και το αποπροσανατολιστικό «ανακάτεμα» αποφάσεων που αφορούν τελείως άσχετες υποθέσεις μεταξύ τους.

Καταληκτικά: Το ΣΤΕ δεν αποφάσισε τίποτα διαφορετικό από αυτό που είχε δεχθεί η Ολομέλειά του δύο φορές, πολύ πρόσφατα και σε ανύποπτο πολιτικό χρόνο (ΣΤΕ 1901/2014, 3914/2015). Εάν ο νόμος δεν είναι συνταγματικός και εάν η συνταγματική ρύθμιση για τη συγκρότηση των ανεξάρτητων αρχών (άρθρο 101Α) δεν είναι επιτυχής, γι' αυτό δεν φταίει ο δικαστής, αλλά ο νομοθέτης (κοινός και συνταγματικός αντίστοιχα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

Γιατί, σε τελική ανάλυση, ο δικαστής είναι σαν τον πιανίστα: Εάν δεν μας αρέσει το κομμάτι που παίζει, μπορεί και να μην οφείλεται σε αυτόν αλλά πολύ πιθανόν στον συνθέτη του κομματιού. Ας μην «πυροβολούμε» λοιπόν τους δικαστές, όπως πυροβολούσαν τότε τους πιανίστες στην Άγρια Δύση!

πηγή: «Η Καθημερινή» 29/10/2016

Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές

Κώστας Δουζίνας, Βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ και Καθηγητής Πολιτικής και Νομικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου

Η προχθεσινή απόφαση του ΣΤΕ αντιμετωπίστηκε από αντιπολίτευση και καθεστωτικά ΜΜΕ ως μάννα εξ ουρανού. Ένας πρώην πανεπιστημιακός κατηγορήσε την κυβέρνηση γιατί «καταλύει το Σύνταγμα» και είναι «θεσμικά χυδαία, αυταρχικά πεισματική και πολιτικά αυτοκτονική».

Η αμετροέπεια, η ρητορική υπερβολή και ο πληθωρισμός ύβρεων παραπέμπουν σε προσωπική ματαιώση παρά σε πολιτική ή επιστημονική ανάλυση.

Ένας δημοσιογράφος και μια βουλευτίνα παρομοίωσαν την πρωτοβουλία της κυβέρνησης με το ολοκαύτωμα των Εβραίων δείχνοντας ότι δεν υπάρχει σημείο ισορροπίας μεταξύ ιεροσυλίας, μίσους και βλακείας.

Όσοι κατηγορούν τους ασκούντες κριτική στην απόφαση (κάνουν ότι) δεν ξέρουν ότι η νομική δογματική ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με την κριτική των δικαστικών αποφάσεων για αστοχία, ασυνέπεια ή άγνοια της νομολογίας.

Αν ανοίξετε οποιοδήποτε αμερικανικό ή αγγλικό νομικό περιοδικό θα βρείτε άρθρα για δικαστικές αποφάσεις που κάνουν τον πρόσφατο σχολιασμό του ΣΤΕ να είναι εκκλησιαστικό κήρυγμα.

Ας εξετάσουμε λοιπόν την απόφαση με τη νηφαλιότητα που απαιτεί η νομική θεωρία. Ήταν σωστή ή αντικείμενο πολιτικο-ιδεολογικής μεροληψίας; Ήταν η διοικητική πράξη που εξέδωσε η κυβέρνηση για τη δημοπράτηση των τηλεοπτικών αδειών συνταγματικά ορθή ή αντισυνταγματική εκτροπή; Και στα δύο ερωτήματα η απάντηση είναι και ναι και όχι.

«Το Σύνταγμα είναι ό,τι πει το Ανώτατο Δικαστήριο» (σ' εμάς το ΣΤΕ), έγραψε ο Ολιβερ Γουέντελ Χολμς, ο μεγαλύτερος Αμερικανός δικαστής του 20ού αιώνα. Η αποφθεγματική δήλωση βοηθά να καταλάβουμε τι έγινε προχθές.

Το κείμενο του Συντάγματος, συνήθως μια σειρά από γενικές διατάξεις, δεν μπορεί να προβλέψει τις εκατοντάδες των «δύσκολων» και αμφιλεγόμενων

www.cecl.gr

Επικοινωνία: : centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

υποθέσεων και αντιδικιών που θα αποφασιστούν σύμφωνα με μία ή δύο απ' αυτές.

Επειδή λοιπόν οι συνταγματικές διατάξεις δεν έρχονται με λεπτομερείς οδηγίες χρήσεως στο κουτί τους, πρέπει πρώτα να ερμηνευτούν για να εφαρμοστούν.

Αλλά ερμηνεία δεν σημαίνει την ανάσυρση του ενός ορθού νοήματος που βρίσκεται κρυμμένο στη διάταξη και περιμένει την αποκάλυψή του.

Οι περισσότερες διαφωνίες για τη συνταγματικότητα του νόμου ή για την εφαρμογή των ανθρώπινων δικαιωμάτων περιλαμβάνουν τουλάχιστον δύο αντικρουόμενες αλλά εξίσου εύλογες νομικά και πολιτικά ερμηνείες.

Νομική επιχειρηματολογία και ιδεολογία

Ας πάρουμε για παράδειγμα το «δικαίωμα στη ζωή», με το οποίο ξεκινάνε τα περισσότερα Συντάγματα και συνθήκες για δικαιώματα.

Η διατύπωση δεν απαντά σε κανένα από τα σοβαρά προβλήματα που θα κριθούν βάσει της διάταξης. Δεν λέει τίποτε για το αν είναι νόμιμη ή όχι η έκτρωση (το μεγαλύτερο πρόβλημα για το Αμερικανικό Ανώτατο Δικαστήριο, που πρώτο δημιούργησε για τον εαυτό του την εξουσία ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων), η θανατική ποινή και η ευθανασία ή αν το δικαίωμα στη ζωή περιλαμβάνει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για επιβίωση, όπως τροφή, στέγη, περίθαλψη.

Η επίκληση του δικαιώματος στη ζωή ή η γραμματική ερμηνεία της διάταξης αποτελεί την έναρξη και όχι το κλείσιμο της αντιπαράθεσης για το νόημά της.

Τα πράγματα δυσκολεύουν ακόμη περισσότερο όταν η αντιδικία είναι αποτέλεσμα σύγκρουσης ανάμεσα σε δύο αντικρουόμενες διατάξεις ή δικαιώματα.

Η κρίσιμη αντιπαράθεση, για παράδειγμα, ανάμεσα στην ελευθερία και την ασφάλεια, που έχει αποκτήσει τόση σημασία μετά τα πρόσφατα τρομοκρατικά χτυπήματα, δεν μπορεί να λυθεί από τους δικαστές βάσει μιας γραμματικής ερμηνείας των σχετικών διατάξεων.

Οι σκεπτόμενοι δικαστές πρέπει να αποφασίσουν (και όχι να ερμηνεύσουν τυπικά) χρησιμοποιώντας μια γενική πολιτική ή ηθική θεώρηση για το πώς (πρέπει να) λειτουργεί μια δημοκρατική κοινωνία και πόσο (επιτρέπεται να) περιορίζει τις ελευθερίες για να προστατεύσει τους πολίτες.

Στο σημείο αυτό ιδεολογικές, πολιτικές ή ηθικές πεποιθήσεις μπαίνουν αναπόφευκτα στον χώρο της επιχειρηματολογίας.

Η περίπτωση των τηλεοπτικών αδειών είναι άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η αδειοδότηση των

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

τηλεοπτικών σταθμών ανήκει, κατά το Σύνταγμα, στην αρμοδιότητα του ΕΣΡ.

Τι γίνεται όμως αν δεν υπάρχει νόμιμα στελεχωμένο ΕΣΡ και δεν υπάρχει πιθανότητα να στελεχωθεί στο μέλλον για να ασκήσει τις αρμοδιότητές του, μια και η αντιπολίτευση, της οποίας απαιτείται η ψήφος στη Διάσκεψη Προέδρων της Βουλής, δεν συναινεί;

Ως μέλος της Διάσκεψης είδα τη ριζική αλλαγή στην αντιμετώπιση του ΕΣΡ με την αλλαγή της ηγεσίας της Νέας Δημοκρατίας. Το όργανο που εξουσιοδοτείται να αδειοδοτήσει την τηλεόραση δεν υπάρχει.

Σύνταγμα και ανομία

Έχουμε δηλαδή μια περίεργη κατάσταση «ανομίας» που τόσο λάβρα κατήγγελλαν οι προηγούμενες κυβερνήσεις. Η αντιπολίτευση δηλώνει ότι αντιτίθεται σε νόμο του κράτους (δικαίωμά της βέβαια).

Αντί να βγει στον δρόμο να τον ανατρέψει, χρησιμοποιεί τη σπάνια σύμπτωση ότι απαιτείται η συναίνεσή της για τη στελέχωση του ΕΣΡ και τη λειτουργία του νόμου και τον κάνει ανενεργό. Δηλώνει δηλαδή ότι θα ακυρώνει στην πράξη οποιονδήποτε νόμο δεν της αρέσει. Δεν υπάρχει ισχυρότερη μορφή ανομίας.

Η κυβέρνηση, από την άλλη, είναι υποχρεωμένη να εξασφαλίσει ότι σημαντικές κρατικές λειτουργίες ασκούνται κανονικά και δεν διακόπτονται.

Ο αρμόδιος υπουργός είναι δύναμις υπόλογος για απιστία ή παράβαση καθήκοντος αν δεν εξασφαλίζει την ασφαλή και συνεχή λειτουργία τους.

Το ΣΤΕ αντιμετωπίζει λοιπόν μια χαρακτηριστικά «δύσκολη» υπόθεση. Δύο συνταγματικής ισχύος διατάξεις οδηγούν σε αντίθετο αποτέλεσμα. Όπως στις περισσότερες ανάλογες υποθέσεις, οι δύο πλευρές έχουν εξίσου ισχυρά νομικά επιχειρήματα. Το ένα υιοθέτησαν 14 δικαστές, το άλλο 11.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι 14 είναι καλύτεροι νομικοί ή ότι η άποψή τους αποτελεί «αυθεντική» ερμηνεία του Συντάγματος.

Σημαίνει απλά ότι η αντισυνταγματικότητα της διάταξης επιλέχτηκε από τρεις δικαστές παραπάνω. Επειδή ακριβώς δεν υπάρχει μία ορθή και γενικά αποδεκτή λύση του προβλήματος, επικρατεί η πλειοψηφία.

Δεν μπορώ βέβαια να κρίνω, ούτε με ενδιαφέρει, αν υπήρξαν πιέσεις στους δικαστές. Αυτό που ξέρουμε θεωρητικά είναι ότι όταν αφαιρούμε μια αρμοδιότητα από τους πολιτικούς και την παραχωρούμε στους νομικούς (με την κατά κανόνα ομοιογενή στάση τους), η τύχη της εξαρτάται από τις ιδεολογικές, πολιτικές και ηθικές τους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

απόψεις που βρίσκονται ερμητικά κρυμμένες στην ψήφο τους.

Το δίκαιο της ανάγκης

Γι' αυτό όλα τα νομικά συστήματα έχουν δημιουργήσει μια ασφαλιστική δικλίδα που επιτρέπει στους δικαστές να αρνηθούν το «δηλητηριασμένο ποτήρι» αρνούμενοι να αναμειχθούν σε υποθέσεις με έντονες αντιθέσεις. Η πολιτική και όχι τα δικαστήρια είναι το κατάλληλο φόρουμ για την επίλυσή τους. Στην Αμερική αυτή η δικλίδα ονομάζεται Political Questions, στη Βρετανία Royal Prerogative, στην Ευρώπη «δίκαιο της ανάγκης».

Το ΣτΕ έκρινε ότι το πρώτο Μνημόνιο ήταν συνταγματικό παρά τα ισχυρά επιχειρήματα εναντίον του επειδή η οικονομική κρίση το έκανε αναγκαίο. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η πολιτική απόφαση κυβέρνησης και Βουλής γίνεται νομικά δεκτή.

Προχθές η νομική ανοχή της ανάγκης δεν επαναλήφθηκε. Το Σύνταγμα είναι ό,τι είπε το ΣτΕ αλλά, ανεξάρτητα από τις ιδεολογικές απόψεις των δικαστών, η απόφαση αυτή είναι πολιτικά μονομερής. Αλλά θα επιστρέψουμε στη σχέση Συντάγματος, πολιτικής και Δικαίου στα επόμενα.

πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών» 28/10/2016

Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα

Γιώργος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών

Η απόφαση που επιτέλους εξέδωσε το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από μία αναβολή και μία ματαίωση, φαίνεται να λύνει, με καθαρό αλλά και αυστηρό τρόπο, το πρόβλημα συνταγματικότητας που είχε ανακύψει.

Πρόκειται αναμφίβολα για μία ήττα της κυβέρνησης, η οποία ξεκίνησε μια καθόλα αξιόπαινη πρωτοβουλία για την από μακρού εκκρεμούσα ρύθμιση του τηλεοπτικού τοπίου, αλλά τη διαχειρίστηκε με τόσο προβληματικό τρόπο, ώστε να βρεθεί με την πλάτη στον τοίχο, έχοντας απέναντί της όχι μόνον αυτούς που επιθυμούσαν να παραμείνει ως είχε το παλαιό αμαρτωλό καθεστώς αλλά και όσους προσεγγίζουν το θέμα με μοναδικό κριτήριο την τήρηση του Συντάγματος.

Και το Σύνταγμα επιτάσσει, όπως έχω επανειλημμένα επισημάνει, μια διαδικασία υπό την αποκλειστική αρμοδιότητα μιας ανεξάρτητης αρχής, η οποία θα εγγυάται αφ' ενός μεν την εξωτερική πολλαπλότητα, που επιβάλλει όσο το δυνατόν περισσότερα κανάλια και πάντως όχι λιγότερα από αυτά που λειτουργούσαν με την αναλογική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργιών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

τηλεόραση, αφ' ετέρου δε την εσωτερική πολυφωνία, που δεν συμβιβάζεται με έναν διαγωνισμό που δεν θέτει καμία ειδική σχετική εγγύηση, αναγορεύοντας σε μοναδικό κριτήριο το «πορτοφόλι των επενδυτών».

Το χειρότερο πάντως δεν είναι αυτή καθ' εαυτήν η ήττα της κυβέρνησης, που πλήρωσε την άκρως προβληματική στάση της -έναν συνδυασμό αλαζονείας, κυνισμού και παχυλής άγνοιας ως προς τη λειτουργία των θεσμών-, αλλά η ήττα της ίδιας της δημοκρατίας, για δύο λόγους:

πρώτον, διότι χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία για ένα ζήτημα που δεν αφορά την αγορά αλλά την ποιότητα της δημοκρατίας μας και, δεύτερον, διότι υπήρξαν παράπλευρες απώλειες τόσο σε σχέση με τη συνολικότερη αξιοπιστία του πολιτικού συστήματος -δεδομένου ότι και η αξιωματική αντιπολίτευση δεν είναι άμοιρη ευθυνών με την άρνησή της να συμπράξει στη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης- όσο και με τη λειτουργία της Δικαιοσύνης, που τραυματίστηκε πολλαπλά από άστοχους χειρισμούς τόσο των πολιτικών δυνάμεων όσο και της ίδιας της ηγεσίας της.

Ελπίζω και εύχομαι ότι έστω και τώρα κυβέρνηση και αντιπολίτευση θα αρθούν στο ύψος των περιστάσεων και θα κινηθούν επιτέλους προς τη σωστή κατεύθυνση, που δεν είναι άλλη από αυτήν που επιτάσσει το Σύνταγμα.

πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 27/10/2016

Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση

Πάνος Λαζαράτος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Μετά από πολύμηνο δικαστικό αγώνα και πληθώρα απογοητεύσεων σε επίπεδο ασφαλιστικών μέτρων έφτασε η ώρα της μεγάλης δικαίωσης των τηλεοπτικών σταθμών στη μητέρα των μαχών. Την κύρια δίκη ενώπιον της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ). Όπως είχαμε τολμήσει να προβλέψουμε προ 3 ημερών, την Δευτέρα στο Capital.gr, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο με σχετικώς οριακή, αλλά πάντως ευδιάκριτη πλειοψηφία 14 δικαστών έναντι 11 έκρινε ανίσχυρες τις κανονιστικές πράξεις που προηγήθηκαν της προκηρύξεως του διαγωνισμού επί τη βάση μιας θεμελιώδους σκέψεως.

Ο Υπουργός Επικρατείας δεν μπορεί να μεταφέρει αρμοδιότητες στη Γενική Γραμματεία Ενημερώσεως, ούτε να προσδιορίζει την τιμή εκκινήσεως της δημοπρασίας διότι κατά το Σύνταγμα οι αρμοδιότητες αυτές ανήκουν στο ΕΣΡ και όχι στον Υπουργό Επικρατείας.

Όντως λοιπόν, όπως προαναγγέλθηκε, οι κανονιστικές πράξεις κατέρρευσαν και μαζί τους ολόκληρος ο διαγωνισμός, δίχως εξαιρέσεις, δίχως παραθυράκια, δίχως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

αστερίσκους, δίχως μεσοβέζικες λύσεις και δίχως λαθεμένες προδικαστικές αποφάσεις. Το ΣΤΕ εξέδωσε χθες βράδυ απόφαση σταθμό, όχι μόνο για τους εργαζομένους των καναλιών που θα έκλειναν, αλλά για την ίδια την δικαστική ανεξαρτησία, την ελευθερία εκφράσεως, την πολυφωνία, τις ανεξάρτητες αρχές και τη Δημοκρατία.

Σε μία τέτοια στιγμή ο Πρωθυπουργός και ο Υπουργός Επικρατείας όφειλαν να ζητήσουν ένα μεγάλο συγγνώμη από τους Έλληνες πολίτες που ταλαιπώρησαν τόσο αδόκητα επί τόσους μήνες με αποφάσεις που παρέβλεπαν τα στοιχειώδη σχετικά με τη συγκρότηση των ανεξαρτήτων αρχών, το Σύνταγμα και τη κοινή λογική. Ένα μεγάλο συγγνώμη για τις δύσκολα επουλώσιμες πληγές στην ελευθερία εκφράσεως και τη Δημοκρατία δυτικής χώρας της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Αντ' αυτού προς μείζονα απογοήτευση του γράφοντος η κυβερνητική εκπρόσωπος καταφέρθηκε με τρόπο σκαίο κατά της δικαστικής εξουσίας γενικά και κατά του Συμβουλίου της Επικρατείας ειδικότερα, απειλώντας μάλιστα με νέο νομοθέτημα από Δευτέρα. Κρίμα για το ύφος και το ήθος αυτής της παρεμβάσεως. Εδώ ισχύει πραγματική η ρήση του Ελύτη "όπου ακούς τάξη ανθρώπινο αίμα μυρίζει".

Θέλω να ελπίζω ότι την απερίγραπτη αυτή δήλωση προκάλεσε μόνο η ακατανόητη έλλειψη ψυχραιμίας της Κυβερνήσεως από τη μεγαλοπρεπή ήττα και τον ηχηρό κόλαφο.

Όσο για τις ανεκδιήγητες δηλώσεις περί προσωρινών βεβαιώσεων επί ανταλλάγματι πρέπει να επιστήσω την προσοχή. Οι προσωρινές βεβαιώσεις δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια άλλη λέξη για τις προσωρινές άδειες για τις οποίες επίσης απαιτείται, σύμφωνα με την απόφαση του ΣΤΕ, ΕΣΡ και προσεκτική μελέτη από την ανεξάρτητη αρχή του ύψους του τιμήματος. Διαφορετικά την πρώτη αντισυνταγματικότητα θα ακολουθήσει μια δεύτερη, εξίσου μεγάλη, αν όχι ακόμα μεγαλύτερη. Και ο λαός μας κάνει λόγο για το δις εξαμαρτείν. Και το Ευαγγέλιο για την εσχάτη πλάνη η οποία έσεται μείζων της πρώτης.

στον ιστότοπο: www.capital.gr, 27/10/2016

Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΑΠ

Στην υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών το μεγάλο θέμα συνταγματικού δικαίου που τίθεται ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είναι τόσο αυτό που αφορά στην αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης, όσο εκείνο που αφορά στον αριθμό των

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καΐδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

τηλεοπτικών αδειών, δηλαδή το ζήτημα του πλουραλισμού. Αποτελεί μια ιδιαιτερότητα του ελληνικού Συντάγματος, η οποία εξηγείται από ιστορικούς λόγους, δηλαδή από την προηγούμενη εμπειρία του ελέγχου της τηλεόρασης από τα πολιτικά όργανα του κράτους, το γεγονός ότι το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, όπως αναθεωρήθηκε το 2001, αφαιρεί από αυτά την άσκηση του «άμεσου ελέγχου του κράτους» και την αναθέτει αποκλειστικά στο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης.

Η αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης περιλαμβάνει τη διεξαγωγή της διαγωνιστικής διαδικασίας για τη χορήγηση των τηλεοπτικών αδειών αλλά και τον καθορισμό του αριθμού των αδειών αυτών, αφού τα συγκεκριμένα θέματα συναρτώνται άμεσα με τη διασφάλιση της ελευθερίας και του πλουραλισμού της τηλεοπτικής πληροφόρησης, των οποίων θεσμικός εγγυητής είναι το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Ωστόσο, ανεξάρτητα από το ζήτημα αυτό, ακόμη πιο σοβαρή είναι η παράβαση της συνταγματικής αρχής του πλουραλισμού της πληροφόρησης, την οποία προκαλεί ο καθορισμός του αριθμού των τηλεοπτικών αδειών μόνο σε τέσσερις (ν. 4367/2016). Υπό το καθεστώς ενός μεικτού δημόσιου-ιδιωτικού τηλεοπτικού συστήματος, η αρχή αυτή επιβάλλει την αντιστοίχιση του αριθμού των τηλεοπτικών αδειών με τις διαθέσιμες συχνότητες, έτσι ώστε να υπάρξει ο μεγαλύτερος δυνατός βαθμός πλουραλισμού στο τηλεοπτικό σύστημα, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη μεγαλύτερη δυνατή διαφοροποίηση της ιδιοκτησίας των τηλεοπτικών σταθμών.

Η αρχή του μέγιστου δυνατού τηλεοπτικού πλουραλισμού κατοχυρώνεται, έμμεσα πλην σαφώς, στο άρθρο 14 παρ. 9 εδ. ε΄ Συντ., το οποίο καθιερώνει την αρχή της «μίας άδειας», με σκοπό ακριβώς να υπάρξει η δυνατότητα για τη χορήγηση όσο το δυνατόν περισσότερων τηλεοπτικών αδειών, δηλαδή όσων είναι τεχνικώς εφικτό να χορηγηθούν, με βάση τη χωρητικότητα των συχνοτήτων. Εάν λοιπόν είναι τεχνικώς εφικτό να χορηγηθούν έξι, οκτώ ή δέκα άδειες, η σχετική ρύθμιση του ν. 4367 καθίσταται αυτομάτως αντισυνταγματική.

πηγή: «Εθνος», 26/10/2016

Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες

Πάνος Λαζαράτος, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Σήμερα Δευτέρα και την Τετάρτη το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣΤΕ) θα προχωρήσει τις διασκέψεις του για το

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

ζήτημα των τηλεοπτικών αδειών και τη νομιμότητα του περιβόητου διαγωνισμού, καθώς και τη συνταγματικότητα του λεγόμενου νόμου Παππά. Για την ακρίβεια το ΣΤΕ θα προχωρήσει στην εξέταση του βασίμου των αιτήσεων ακυρώσεως κατά των κανονιστικών πράξεων που προηγήθηκαν της Προκηρύξεως 1/2016 του εν λόγω διαγωνισμού. Πρόκειται για κανονιστικές πράξεις που μεταξύ άλλων μετέφεραν αρμοδιότητες στη Γενική Γραμματεία Ενημερώσεως, την Επιτροπή του Διαγωνισμού και την Επιτροπή Ενστάσεων καθώς και πράξεις καθορίζουσες την τιμή εκκινήσεως της δημοπρασίας και τον ελάχιστο αριθμό εργαζομένων.

Λίγες ημέρες πριν, με πλειοψηφία 16 μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου έναντι 9 οι εν λόγω αιτήσεις ακυρώσεως όλων των τηλεοπτικών σταθμών είχαν κριθεί, προς μείζονα απογοήτευση της Κυβερνήσεως, παραδεκτές.

Η δικονομική παγίδα της Κυβερνήσεως είχε στηθεί καλά. Η Κυβέρνηση γνώριζε, έχοντας και ανάλογα πεπειραμένους συμβούλους με εμπειρίες από την ακυρωτική διαδικασία στο ΣΤΕ, ότι οι τηλεοπτικοί σταθμοί θα προσέβαλαν τις πράξεις αυτές ομαδόν πριν προσβάλουν την διακήρυξη. Γνώριζε επίσης, η Κυβέρνηση, ότι οι δικηγόροι των σταθμών θα προσέβαλαν με καταδικασμένες σε αποτυχία αιτήσεις αναστολής και αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων, ο,τιδήποτε «κινείται» γύρω από τον επίμαχο διαγωνισμό και συνιστά προσβλητή πράξη.

Οι αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων και εν γένει προσωρινής δικαστικής προστασίας ήταν καταδικασμένες από την υφιστάμενη νομολογία. Ο νόμος εμπεριείχε σχεδόν ολόκληρη την προκήρυξη και βλάβες εκ του νόμου δεν σταθμίζονται στην διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων. Τα δύο μεγάλα θέματα, αυτό του ΕΣΡ και αυτό των 4 αδειών, δεν θα μπορούσαν ποτέ να ελεγχθούν σε επίπεδο ασφαλιστικών μέτρων. Οι αιτήσεις θα αποτύγχαναν, η μία μετά την άλλη, και ο χρόνος θα περνούσε. Ταυτοχρόνως, η δημοπρασία θα υλοποιείτο και όλοι θα βρίσκονταν προ τετελεσμένων γεγονότων. Αλλά και οι κύριες δίκες οδηγούσαν, κατά το σχέδιο, σε χάσιμο χρόνου. Ο Εισηγητής της υποθέσεως είχε θέσει προσεκτικά αλλά εμφανώς θέμα παραδεκτού για όλες τις αιτήσεις ακυρώσεως με την ενδιαφέρουσα σκέψη ότι το έννομο συμφέρον δεν είναι πλέον ενδεχομένως ενεστώς, μετά την έκδοση της Προκηρύξεως.

Αν η άποψη αυτή γινόταν δεκτή, όλα θα μετατίθεντο για τον Ιανουάριο, όταν θα δικάζονταν κατόπιν αναβολής οι δίκες ακυρώσεως κατά των Προκηρύξεων. Ως τότε πολύ νερό θα είχε τρέξει στο αυλάκι της πολιτικής ζωής και τα τετελεσμένα θα ήταν ακόμη περισσότερα. Παγιωμένα και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

μη αναστρέψιμα εύκολα. Αλλά και τότε το γενετικό ελάττωμα θα θεραπεύονταν με προδικαστική απόφαση του άρθρου 50 §3α π.δ.18/1989, πράγμα που για τις κανονιστικές πράξεις της προδικασίας δεν είναι δυνατόν. Με την προδικαστική αυτή απόφαση το ΕΣΡ θα αρκούσε να εκδώσει και μόνο τις άδειες χωρίς να είναι ανάγκη να προκηρύξει και το διαγωνισμό.

Το σχέδιο της Κυβερνήσεως χάλασε η γενναία ψήφος 16 δικαστών!

Από εδώ και πέρα θα τολμήσω, για μία ακόμη φορά, κρίσιμη εκτίμηση με απόλυτο σεβασμό πάντως στο μη προβλέψιμο, κατ' αρχήν, των σύνθετων αξιολογικών κρίσεων που συνιστούν οι δικαστικές αποφάσεις.

Οι κανονιστικές πράξεις θα καταρρεύσουν και μαζί τους όλος ο διαγωνισμός, σε μια από τις επόμενες δύο ή λίγο περισσότερες διασκέψεις του ΣΤΕ, με βάση τον πρώτο στη σειρά εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως. Την αντισυνταγματική παράκαμψη του ΕΣΡ. Τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει στη δική μου αντίληψη την δίκαιη αυτή απόφαση που επίσης θα ληφθεί με ευδιάκριτη πλειοψηφία. Ως –σκοπίμος– καταλύτης λειτουργεί η επιμονή της Κυβερνήσεως προς επαναφορά της τροπολογίας για άμεσο "μαύρο" στους τηλεοπτικούς σταθμούς.

Το ΣΤΕ ανταποκρινόμενο στις προκλήσεις των καιρών θα σεβαστεί για μια ακόμη φορά την ιστορία του, εκδίδοντας απόφαση σταθμό για την δικαστική ανεξαρτησία, την ελευθερία εκφράσεως, την πολυφωνία, τον πλουραλισμό, την ανάγκη σεβασμού των ανεξάρτητων αρχών και εν τέλει τη Δημοκρατία.

Και έτσι το χρονικό προαναγγελθέντος θανάτου, με το οποίο ξεκίνησα την αρθρογραφία μου στην "Καθημερινή" την φετινή άνοιξη, θα μετατραπεί σε αγγελτήριο κηδείας, για ένα νόμο που επεδίωξε αθέμιτα να ρίξει μαύρο σε όλες τις παρακάτω αρχές, στις ζωές τόσων εργαζομένων και στις ψυχές των πολιτών της υπερήφανης αυτής πατρίδας.

στον ιστότοπο: www.capital.gr, 24/10/2016

Η σοφία μιας απόφασης

Γιάννης Δρόσος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στη Νομική Σχολή Αθηνών

Την περασμένη εβδομάδα το ΣΤΕ έκρινε ότι παραδεκτώς ασκήθηκαν οι 23 αιτήσεις ακυρώσεως των καναλιών που δεν αφορούσαν την προκήρυξη της δημοπρασίας, αλλά τις εξουσιοδοτικές διατάξεις βάσει των οποίων αυτή προκηρύχθηκε. Η κρίσιμη συζήτηση για τα ζητήματα συνταγματικότητας που έθεσαν άλλες αιτήσεις ακυρώσεως είχε αρχικά προσδιοριστεί για τις 16 Σεπτεμβρίου, αλλά αναβλήθηκε για τις 13 Ιανουαρίου 2017. Το ΣΤΕ όμως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊώαννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

θέλησε να επισπεύσει την ουσιαστική του κρίση για το θέμα.

Όποια κι αν παραμένει η νομική μου άποψη για ζητήματα παραδεκτού, το δικαστήριο έκρινε και η κρίση αυτού φέρει τον σεβασμό που αρμόζει στην ισχύ δεδικασμένου που τη συνοδεύει. Πέραν τούτου, έχει και μια σολομώντεια σοφία: Κλείνει το θέμα τώρα. Θυμίζω: Ο σοφός Σολομών δεν έλυσε το θέμα νομικά, το έλυσε σοφά.

Κατ' αρχάς, η κρίση αυτή δεν επηρεάζει καθόλου την πραγματική κατάσταση σήμερα, αφού τα χρήματα της πρώτης δόσης καταβλήθηκαν και δεν αναμενόταν καταβολή άλλων, ενώ η διαδικασία αδειοδότησης συνεχίζεται κανονικά. Η εκκρεμότητα περί τη συνταγματικότητα υπάρχει εξ υπαρχής και δεν εμπόδισε το ΣτΕ να αποφανθεί –μέχρι σήμερα 33 φορές!– ότι η δημοπρασία πρέπει να προχωρήσει και μάλιστα γρήγορα. Προχθές, δηλαδή μετά την παραπάνω κρίση του, το ΣτΕ συζήτησε άλλες δύο αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων. Αν ούτε αυτές γίνουν δεκτές (ούτε άλλες 4 ή 5 που αναμένεται να συζητηθούν τις προσεχείς ημέρες), θα έχει αρθεί κάθε τυπικό εμπόδιο για τη χορήγηση των τεσσάρων αδειών.

Αν οι αιτήσεις κρινόταν απαράδεκτες, η βαριά σκιά της συνταγματικής αμφισβήτησης θα έμενε για μετά τις 13 Ιανουαρίου. Κι μαζί της ένας πολύ μολυσμένος αέρας. Η σοφία της απόφασης βρίσκεται στο ότι συντέμνει κατά πολύ τον χρόνο που θα πλανάται αυτός ο μολυσμένος αέρας.

***

Το δηλητήριο στην ατμόσφαιρα εισήγαγαν από νωρίς τα κανάλια, διεκδικώντας τη συνέχιση της ανομίας στην οποία διαβιούν επί δύο και πλέον δεκαετίες. Πέτυχαν πολλά, τελικά μάλιστα παρέσυραν όχι μόνο την αντιπολίτευση αλλά και μεγάλο αριθμό ανησυχούντων φανατικών φιλοευρωπαίων στο δίλημμα «κανάλια» - «αντικανάλια», μακριά από τα «Μνημόνιο - Αντιμνημόνιο» ή τους όρους υλοποίησης του τρίτου Μνημονίου, που όλοι ψήφισαν. Καθοριστικά μεγάλος χρόνος ειδήσεων στα ιδιωτικά κανάλια αναλώνεται σε ανταλλαγές φιλοφρονήσεων και βεβαιοτήτων -scratch my back and I'll scratch yours- σοβαροπρεπών σχολιαστών με κομψής οργής παρουσιάστριες, συνήθως παχυλά ασχέτων τουλάχιστον με τις νομικές/θεσμικές διαστάσεις του ζητήματος. Εμφανίζουν την (εξηγήσιμη) αδίστακτη υπεράσπιση των συμφερόντων των εργοδοτών τους ως δήθεν «αντικειμενική και επί ίσοις όροις ενημέρωση».

Στις αίθουσες του ΣτΕ το δηλητήριο ξεκίνησε ως δικομανική υστερία. Τρία δικόγραφα ακούσαν για τη μεγαλύτερης σημασίας συνταγματική αντιδικία μεταπολιτευτικά, ίσως

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

και μεταπολεμικά, αυτή για τη συνταγματικότητα του Μνημονίου. Εβδομήντα πέντε έχουν κατατεθεί μέχρι σήμερα (και συνεχίζονται) για το θέμα των καναλιών. Οι μεθοδευμένες επιθέσεις στη Δικαιοσύνη ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο –«μειωμένης αξιοπιστίας» τους είπαν, «υπηρέτριες» τους είπαν κ.λπ. κ.λπ.–, για να γίνουν γλοιώδης κολακεία, εν πολλοίς από τα ίδια μέσα και πρόσωπα, μετά την απόφαση να εξετάσει το ΣΤΕ τώρα κάτι που έτσι κι αλλιώς θα εξετάζε τρεις μήνες αργότερα.

Η προβοκάτσια

Τη χαριστική βολή στη μόλυνση του αέρα έφερε δημοσίευση του «Βήματος» στις 16 Οκτωβρίου και σχετική ανάρτηση του ιστότοπου «Ζούγκλα». Το «Βήμα» μας πληροφόρησε για «ωμό εκβιασμό» -από ποιον;- δικαστή που «αντιτάχθηκε» -πού; Πότε; Πώς;- «με ατράνταχτα επιχειρήματα» «στην εισήγηση περί συνταγματικότητας του νόμου». Την επομένη το θέμα έφτασε στη Βουλή και επωνύμως στη δημοσιότητα από τον βουλευτή που το ανέδειξε και αφορούσε και ένα σοβαρό θέμα νομιμότητας, όχι προσωπικής φύσης. Στη συνέχεια, γνώρισε μεγάλη (και εν πολλοίς αηδιαστική) δημοσιότητα. Ο αρμόδιος υπουργός έκανε ό,τι είχε νομική υποχρέωση να κάνει: Ζήτησε να διερευνηθούν από τα αρμόδια όργανα τόσο το μη προσωπικό θέμα της καταγγελίας όσο και το ζήτημα της παραβίασης προσωπικών δεδομένων, που μάλιστα φέρεται να έγινε –αν αποδειχτεί ότι έγινε– περί το τέλος του 2014, ώστε να επιβληθούν, αν αποδειχθεί ότι συντρέχει λόγος, οι προβλεπόμενες κυρώσεις. Με δικαιολογημένη οργή αντέδρασαν στην ασχημία αυτή και οι ενώσεις δικαστών.

Πρόκειται για ένα επιδέξιο «στήσιμο» (θυμίζει λίγο, ως μεθοδολογία, το «στήσιμο» που επιχειρήθηκε στις αρχές Ιουλίου, μια - δυο μέρες πριν από την αρχική δικάσιμο των αιτήσεων ακυρώσεως με τη δήθεν καταγγελία του διαγωνισμού από την επιστολή Έτνικερ). Η προβοκάτσια θα μπορούσε ίσως να βρει πιο επιδέξια απάντηση. Παραμένει ωστόσο γεγονός ότι τόσο η αντιπολίτευση, όσο και κόρτεις ολόκληρες ανησυχούντων περί την τάξη και ηθική, αποκρύπτοντας το ποιοι, πώς και πότε ξεκίνησαν το θέμα, επιρρίπτουν ανενδοίαστα ευθύνη σε εκείνους που περισσότερο βλάπτονται από την προβοκάτσια, δηλαδή την κυβερνητική προσπάθεια ολοκλήρωσης του διαγωνισμού. Με προφανή σκοπό να επηρεάσουν τις διασκέψεις του δικαστηρίου. Έτσι ο μολυσμένος αέρας έγινε πυκνότερος.

***

Η σολομώντεια απόφαση είναι σοφή επειδή φέρνει την

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

ουσιαστική νομική απάντηση -η πολιτική έχει δοθεί από καιρό- όσο γίνεται νωρίτερα, ώστε να μη φέρει η μόλυνση ανήκεστες βλάβες στο δημοκρατικό και δικαιοκρατικό θεσμικό μας οικοδόμημα.

Πηγή: «Η Αυγή», 23/10/2016

Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου

Προβαίνοντας σε δημοσίευση αποσπασμάτων παλαιότερης γνωμοδότησής μου για τον «νόμο Παππά» και την συνταγματικότητά του (2.3.2016), η συντάκτριά σας με εμφανίζει να υποστηρίζω σήμερα διαφορετικές απόψεις για το ζήτημα των τηλεοπτικών αδειών από εκείνες τις οποίες υποστήριζα τότε. Πρόκειται για λάθος και, γι' αυτό, σας παρακαλώ, να δημοσιεύσετε την παρούσα για την αποκατάσταση της αλήθειας:

1) Τόσο στη γνωμοδότησή μου όσο και σε επανειλημμένες δημόσιες παρεμβάσεις μου υποστήριξα και υποστηρίζω ότι η παράκαμψη του ΕΣΡ, που επιχειρείται με τον νόμο Παππά είναι αντισυνταγματική:

Πρώτον, διότι παραβλέπει την χρήση του επιθέτου «αποκλειστική» στο άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος.

Δεύτερον διότι η αφαίρεση από το ΕΣΡ της αδειοδοτικής του αρμοδιότητας θα αντέκειτο προς τον σκοπό της ίδιας συνταγματικής διάταξης, δηλαδή προς «την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων». Και **τρίτον** θα αγνοούσε ότι με την παράκαμψη του ΕΣΡ θα αναιρούνταν ο λόγος ύπαρξής του ως ανεξάρτητης αρχής, τα μέλη της οποίας λειτουργούν «μακριά από κομματικές σκοπιμότητες».

2) Για να ξεπεράσει αυτές τις ενστάσεις, όπως υποστήριζα αμέσως παρακάτω, η κυβέρνηση θα επικαλεσθεί το δίκαιο της ανάγκης, το ότι δηλαδή το ΕΣΡ, εξ αιτίας της άρνησης της αντιπολίτευσης να συμπράξει στην επιλογή των μελών του, δεν μπορεί να ασκήσει την κρίσιμη εν προκειμένω αρμοδιότητά του.

Και ότι, ως εκ τούτου, η ίδια όφειλε να το παρακάμψει, ώστε να μην αδρανήσει το άρθρο 15 παρ. 2 του Συντάγματος, που προβλέπει τον «άμεσο έλεγχο» του κράτους στην ραδιοτηλεόραση. Υπενθύμιζα μάλιστα την σχετική νομολογία, σύμφωνα με την οποία δεν ανήκει στα δικαστήρια να ελέγχουν την συνδρομή της ανάγκης, διότι πρόκειται για πολιτικό ζήτημα. Για να καταλήξω στο ακόλουθο συμπέρασμα:

«Τούτων λεχθέντων, απομένει να φανεί κατά πόσον τα αρμόδια δικαστήρια θα πεισθούν σχετικά με την συνδρομή ή μη μιας τέτοιας ανυπέρβλητης ανάγκης [...] και αν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

συνακολούθως θα εμμείνουν στον από μακρού παγιωμένο αυτοπεριορισμό τους σε τέτοιου είδους ζητήματα. Ή αν, αντιθέτως, θα επιλέξουν να θίξουν ένα κατ' εξοχήν πολιτικό ζήτημα, μη εφαρμόζοντας κατ' επέκταση ως αντισυνταγματική την επίμαχη διάταξη».

Κοντολογίς, υποστήριζα και υποστηρίζω ότι η παράκαμψη του ΕΣΡ είναι κραυγαλέα αντισυνταγματική, αλλ' ότι τα δικαστήρια ενδέχεται να το παραβλέψουν, επικαλούμενα το δίκαιο της ανάγκης. Κάτι προς το οποίο, σε ό,τι με αφορά, προφανώς και δεν συμφωνώ.

3) Το ίδιο όμως συμβαίνει και με την δεύτερη μείζονα αντισυνταγματικότητα του νόμου Παππά, δηλαδή τον περιορισμό σε τέσσερις των διαθέσιμων αδειών. Επικαλούμενος την νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Στρασβούργου για το θέμα, στην ίδια γνωμοδότησή μου υποστήριζα ότι και η ρύθμιση αυτή δεν είναι νόμιμη, ειδικά στην εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας όπου δεν ισχύει το επιχείρημα της σπάνειας των συχνοτήτων.

Χαρακτηριστικό είναι το ακόλουθο απόσπασμα της γνωμοδότησής μου, το οποίο η συντάκτριά σας επιμελώς απέφυγε να παραθέσει: πέρα από την ελευθερία της έκφρασης, «ο αποκλεισμός της πρόσβασης στην ελεύθερη αγορά ιδιωτών ή επιχειρήσεων πρόθυμων να αναλάβουν το επιχειρηματικό ρίσκο» θα ερχόταν σε σύγκρουση «όχι μόνο με την ελευθερία της επιχειρηματικής δραστηριότητας, που κατοχυρώνει ρητά το Σύνταγμα, αλλά και με τις ελευθερίες εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών που διακηρύσσονται [από την Συνθήκη της Λισαβώνας]».

Απλά, και στο κεφάλαιο αυτό της γνωμοδότησης υποστήριζα την άποψη ότι, αν οι άδειες προκηρύσσονταν μία-μία (και όχι όλες μαζί όπως τελικά έγινε), οι προσφυγές εναντίον της παραχώρησης των τριών πρώτων αδειών θα μπορούσαν ενδεχομένως να απορριφθούν λόγω έλλειψης εννόμου συμφέροντος, αφού τα ενδιαφερόμενα κανάλια θα είχαν το δικαίωμα να διεκδικήσουν την αμέσως επόμενη άδεια. Πρόκειται για ένα κατ' εξοχήν δικονομικό ζήτημα που δεν έχει καμιά σχέση με την ουσία του συνταγματικού προβληματισμού.

4) Μια τελευταία διευκρίνιση: προ καιρού ζήτησα από εκείνους που μου είχαν υποβάλει το σχετικό ερώτημα την άδεια να το δημοσιεύσω σε νομικό περιοδικό, ώστε να μπορώ να παραπέμψω σε αυτό ελεύθερα.

Οι ερωτώντες μου το αρνήθηκαν (όπως σημειωτέον είχαν το δικαίωμα, σύμφωνα με τον άγραφο κανόνα της σχετικής δεοντολογίας, αφού επρόκειτο για γνωμοδότηση την οποία οι ίδιοι είχαν ζητήσει). Χαίρομαι που η συντάκτριά σας έχει

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

το πλήρες κείμενο και μπορεί έτσι να επιβεβαιώσει την ακρίβεια όσων αναφέρω πιο πάνω. Δεν σας κρύβω πάντως ότι η πρωτοβουλία της εφημερίδας σας να αναφερθεί με τον ανωτέρω τρόπο στο πρόσωπό μου, ειδικά τούτες τις μέρες, μου προκάλεσε δυσάρεστους συνειρμούς.

Πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 21/10/2016

Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας

Ψήφισμα σχετικά με τη διαρροή και δημοσίευση στον Τύπο προσωπικών δεδομένων αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, που συμμετέχει στην υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών, εξέδωσε η γενική συνέλευση της Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών του Συμβουλίου της Επικρατείας

Μεταξύ των άλλων, αναφέρεται ότι «η εκπλήρωση του καθήκοντος ενημέρωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την καταπάτηση της προσωπικότητας, με την έκθεση του ιδιωτικού βίου και των απόρρητων στοιχείων της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας στο φως της δημοσιότητας», καθώς «μια τέτοια έκθεση είναι απολύτως ασύμβατη με την ελεύθερη και δημοκρατική συνταγματική έννομη τάξη της χώρας μας».

Ακολουθεί το πλήρες κείμενο του ψηφίσματος:

1) Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση όχι μόνον της Πολιτείας, αλλά και κάθε παράγοντα του δημόσιου βίου της χώρας, ακόμη και όταν δεν είναι κρατικό όργανο.

2) Η ελευθερία του λόγου, το δικαίωμα καθενός στην πληροφόρηση και η ελευθερία του Τύπου να πληροφορεί ανεμπόδιστα την κοινή γνώμη δεν απαλλάσσουν από την αυτονόητη υποχρέωση όλων να σέβονται και να προστατεύουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, καθώς και τα προσωπικά δεδομένα όλων των πολιτών, και ιδίως τα πλέον ευαίσθητα από αυτά.

3) Η εκπλήρωση του καθήκοντος ενημέρωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την καταπάτηση της προσωπικότητας, με την έκθεση του ιδιωτικού βίου και των απόρρητων στοιχείων της ελεύθερης ανταπόκρισης και επικοινωνίας στο φως της δημοσιότητας. Μια τέτοια έκθεση είναι απολύτως ασύμβατη με την ελεύθερη και δημοκρατική συνταγματική έννομη τάξη της χώρας μας.

4) Καλούμε όλους τους παράγοντες του δημόσιου βίου της χώρας και ιδιαίτερα τους φορείς των μέσων ενημέρωσης - ασκώντας πλήρως και ανεμπόδιστα το συνταγματικό δικαίωμα και καθήκον τους να πληροφορούν ελεύθερα την κοινή γνώμη - να σέβονται τον ιδιωτικό βίο όλων των

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών λειτουργών, και να απέχουν από κάθε δημοσιοποίηση αυστηρώς προσωπικών δεδομένων και απόρρητων στοιχείων επικοινωνίας τους.

5) Ο δημόσιος, εξάλλου, λόγος πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυτοσυγκράτηση, διακριτικότητα, μετριοπάθεια και να αποδίδει τον προσήκοντα σεβασμό στην άσκηση της δικαστικής λειτουργίας, ως εγγυητή της νομιμότητας και του κράτους Δικαίου. Τα πρόσφατα δημοσιεύματα, εν όψει του περιεχομένου τους και ιδίως του χρόνου διενέργειάς τους, δημιουργούν εύλογες υπόνοιες ότι δεν σκοπούν στην ενημέρωση του κοινού, αλλά στην κάμψη του φρονήματος των δικαστικών λειτουργών και στον επηρεασμό της απονομής της δικαιοσύνης.

6) Η καταδίκη εκ μέρους μας των φαινομένων αυτών, με στόχο δικαστικούς λειτουργούς του Συμβουλίου της Επικρατείας, είναι αυτονοήτως καθολική και απερίφραστη. Είναι, επίσης, αυτονόητο ότι το ελεύθερο και ανεξάρτητο φρόνημα των δικαστικών λειτουργών δεν πρόκειται να καμφθεί και κάθε τέτοια απόπειρα θα αποβεί άκαρπη.

Πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 21/10/2016

Μυστικά και ψέματα

Ακρίτας Καϊδατζής, Επίκ. Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στη Νομική Σχολή ΑΠΘ

Η κατάπτυστη «δημοσιογραφία» (η λέξη σε πολλά εισαγωγικά) της κλειδαρότρυπας την οποία διακονούν διάφορα δύσοσμα (η λέξη χωρίς εισαγωγικά) σάιτ αποδεικνύει με τρόπο εκκωφαντικό πόσο επιτακτική και επείγουσα είναι η ανάγκη ρύθμισης του μιντιακού τοπίου.

Το πρόβλημα δεν είναι τόσο αυτά τα λίγα (ή ίσως όχι και τόσο λίγα) λαθρόβια και περιθωριακά μέσα της εντυπωσιοθηρίας, της παραπληροφόρησης και των εκβιασμών. Το πρόβλημα είναι, κυρίως, ότι αυτοί οι λίγοι κατορθώνουν συχνά να διαμορφώνουν κοινωνικά ήθη και επαγγελματικές πρακτικές.

Δηλαδή, όχι μόνον εθίζουν το κοινό σε σκουπίδια, αλλά εξωθούν και τα λεγόμενα σοβαρά (εντός ή εκτός εισαγωγικών) μέσα ενημέρωσης σε ένα race to the bottom, σε συνεχείς εκπτώσεις από τις αρχές της αντικειμενικής πληροφόρησης και τη δημοσιογραφική δεοντολογία.

Θλιβερό παράδειγμα υπήρξε τις προηγούμενες μέρες η διαχείριση της «είδησης» για την «απόφαση» (και οι δύο λέξεις σε εισαγωγικά) του Συμβουλίου της Επικρατείας στην υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών.

Ακούσαμε και διαβάσαμε, με όρους αθλητικού ρεπορτάζ (το «σκορ», μάθαμε, ήταν 16-9), ότι βγήκε μια απόφαση -

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

και μάλιστα, όπως μας λένε, «κεκλεισμένων των θυρών»— που δικαίωσε τους καναλάρχες. Η αλήθεια, όπως φαίνεται, χάθηκε κάπου στη μετάφραση. Πολλοί «ξέχασαν» να μας πουν ότι:

Καμιά απόφαση δεν εκδόθηκε, αλλά απλώς το δικαστήριο, μετά τη συζήτηση της υπόθεσης σε δημόσια συνεδρίαση, συνήλθε σε μη δημόσια διάσκεψη, προκειμένου οι δικαστές να διασκεφτούν, δηλαδή να συζητήσουν μεταξύ τους όσα άκουσαν κατά τη συνεδρίαση και όσα μελέτησαν από τον φάκελο της υπόθεσης.

Τα δικαστήρια εκδίδουν τις αποφάσεις τους πάντα σε δημόσια συνεδρίαση. Για να έχουμε απόφαση, θα πρέπει να περιμένουμε πρώτα να ολοκληρωθεί η διάσκεψη -ή, αν χρειαστεί, περισσότερες διασκέψεις- και να γραφτεί η απόφαση. Γι' αυτό απαιτούνται, στην καλύτερη περίπτωση, εβδομάδες, ίσως και μήνες.

Η διάσκεψη είναι μη δημόσια, δηλαδή μυστική - και όχι βεβαίως «κεκλεισμένων των θυρών», έκφραση που χρησιμοποιούμε για συνεδριάσεις χωρίς ακροατήριο, π.χ. σε δίκες ανηλίκων. Η μυστικότητα της διάσκεψης διασφαλίζει ότι οι δικαστές, πριν αποφασίσουν, κάποια στιγμή βρίσκονται μόνοι τους, χωρίς την παρουσία τρίτων (δικηγόρων, διαδίκων, ακροατηρίου), ενώπιον της συνείδησής τους και μόνο.

Το αποτέλεσμα της διάσκεψης αποτυπώνεται στην απόφαση, και μόνο με τη δημοσίευσή της γίνεται γνωστό. Μέχρι τότε, καμιά έννομη συνέπεια δεν έχει η διάσκεψη και, πλην των δικαστών που συμμετέχουν, δεν (πρέπει να) σημαίνει τίποτε για κανέναν άλλο. Ας αφήσουμε τους δικαστές να κάνουν τη δουλειά τους!

Ίσως το κυριότερο, η διαρροή του αποτελέσματος της ψηφοφορίας συνιστά παραβίαση της μυστικότητας της διάσκεψης, δηλαδή είναι παράνομη. Ανεξαρτήτως των ευθυνών που βαρύνουν τους δράστες της διαρροής, ευθύνες έχουν και όσοι τις αναπαράγουν.

Ακόμα κι αν επικαλούνται τη δημοσιογραφική αποστολή τους, δηλαδή την ανάγκη πληροφόρησης του κοινού, ας έχουν τουλάχιστον την εντιμότητα, που αποτελεί και δεοντολογική επιταγή, να διευκρινίζουν ότι η πληροφορία που αναπαράγουν προέρχεται από παράνομη διαρροή μιας μυστικής διαδικασίας.

Τέλος, ακόμα κι αν είναι ακριβείς οι πληροφορίες που διέρρευσαν (κάτι, πάντως, που δεν μπορεί ούτε να επιβεβαιωθεί ούτε να διαψευσθεί), η πραγματική σημασία τους είναι μηδαμινή. Αυτό που (υποτίθεται ότι) συζητήθηκε και κρίθηκε στη διάσκεψη είναι απλώς και μόνο το ζήτημα του παραδεκτού των προσφυγών.

Κρίθηκε δηλαδή ότι αυτές δεν έχουν κάποιο τυπικό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

έλλειμμα και επομένως η διάσκεψη θα συνεχιστεί, προκειμένου να συζητηθούν επί της ουσίας, οπότε και θα εξεταστούν οι λόγοι ακυρώσεως (η έμφαση στο «θα»), δηλαδή αν είναι ή δεν είναι αντισυνταγματικός ο νόμος Παππά.

Αυτό είναι μια στάνταρ διαδικασία. Κάθε φορά που το Συμβούλιο της Επικρατείας κρίνει μια προσφυγή, πρώτα εξετάζει αν έχει νόημα ν' ασχοληθεί μ' αυτήν και μετά «μπαίνει στην ουσία», όπως λέμε. Τίποτα παράξενο, τίποτα ασυνήθιστο.

Η εξαχρέωση του δημόσιου λόγου και η εργαλειοποίηση της δημόσιας πληροφορίας από τα ΜΜΕ, είτε για λόγους δημιουργίας εντυπώσεων είτε και για ευθέως εγκληματικούς σκοπούς, αποτελούν μια βόμβα στα θεμέλια της δημοκρατίας.

Η πολιτεία δεν έχει την πολυτέλεια να στερείται μηχανισμούς ρύθμισης των ΜΜΕ, με κορυφαίο ανάμεσά τους το ΕΣΡ. Η άμεση συγκρότησή του αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την κοινωνία και τη δημοκρατία. Κάθε περαιτέρω καθυστέρηση ισοδυναμεί με εθνικό έγκλημα.

πηγή: «Εφημερίδα των Συντακτών», 21/10/2016

Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών

Θάνος Παπαϊωάννου, Δρ. Νομικής

Η απόφαση του ΣΤΕ να προχωρήσει στην εξέταση των συνταγματικών ζητημάτων που έχουν τεθεί για το διαγωνισμό αδειοδότησης τηλεοπτικών σταθμών, δίνει την ευκαιρία για ένα δημόσιο διάλογο που μπορεί να αποβεί παραγωγικός εάν ξεφύγει από την πολιτική του φόρτιση.

Δύο, βασικά, είναι τα συνταγματικά ζητήματα: α) είναι συνταγματικά επιτρεπτό να περιοριστεί δια νόμου ο αριθμός των καναλιών στη χώρα μας; β) μπορεί να ανατεθεί η αρμοδιότητα διεξαγωγής του σχετικού διαγωνισμού στην εκτελεστική εξουσία λόγω της παρατεινόμενης αδυναμίας συγκρότησης του ΕΣΡ;

Στο πρώτο ερώτημα τα θιγόμενα συνταγματικά δικαιώματα είναι δύο: η ελεύθερη άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και η πολυφωνία στην ενημέρωση.

Στο πλαίσιο της επιχειρηματικής ελευθερίας, στη χώρα μας η σύσταση επιχειρήσεων σε ένα κλάδο, κατ' αρχήν, δεν υπόκειται σε περιορισμούς ως προς τον αριθμό τους. Μπορεί να ιδρυθεί π.χ. απεριόριστος αριθμός βιομηχανιών γάλακτος, εφ' όσον τηρηθούν κάποιες τυπικές διαδικασίες και, στη συνέχεια, ο αριθμός τους θα καθοριστεί από την ίδια την αγορά. Είναι προφανές ότι κάθε αριθμητικός περιορισμός θα παραβίαζε το Σύνταγμα και, κατά το μέτρο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

που έθιγε την ελευθερία του ανταγωνισμού, την κοινοτική νομοθεσία.

Βεβαίως, το δικαίωμα της επιχειρηματικής ελευθερίας μπορεί να υποστεί περιορισμούς εάν υπάρχει υπέρτερο δημόσιο συμφέρον.

Άραγε, ο κλάδος των Μ.Μ.Ε. έχει κάτι το ιδιαίτερο που να νομιμοποιεί συνταγματικά την κατ' εξαίρεση από το γενικό κανόνα επιβολή αριθμητικών περιορισμών; Στην περίπτωση των τηλεοπτικών σταθμών έχουν εξαλειφθεί οι λόγοι που στην προ-ψηφιακή εποχή περιόριζαν αντικειμενικά τον αριθμό των συχνοτήτων. Αντίθετα, υπάρχει επιπλέον –σε σχέση με τους άλλους κλάδους της οικονομίας- λόγος να τηρηθεί ο κανόνας της επιχειρηματικής ελευθερίας: η λειτουργία όσο το δυνατόν περισσότερων σταθμών ενισχύει την πολυφωνία στην ενημέρωση, που εν προκειμένω είναι και το δεύτερο συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό που θίγεται.

Υπάρχει βεβαίως το επιχείρημα του δημοσιονομικού οφέλους που προκύπτει από μια ανταγωνιστική διαδικασία για περιορισμένο αριθμό αδειών. Το δημοσιονομικό όφελος είναι πράγματι μέρος του δημόσιου συμφέροντος και θα πρέπει να σταθμιστεί έναντι των αρνητικών συνεπειών του περιορισμού του αριθμού των αδειών στην επιχειρηματική ελευθερία και πάνω από όλα στην πολυφωνία στην ενημέρωση.

Η αρχή της αναλογικότητας όμως επιβάλλει να εξετάσουμε εάν θα μπορούσε να προκύψει δημοσιονομικό όφελος και με άλλα μέσα που δε θα έθιγαν τα δύο συνταγματικά προστατευόμενα έννομα αγαθά. Η απάντηση είναι ότι τέτοια έσοδα θα μπορούσαν να προκύψουν είτε από ειδική φορολόγηση του κλάδου είτε από ένα εφ' άπαξ ποσό που θα επιβαλλόταν σε όποιον έκανε αίτηση να λάβει άδεια και πληρούσε κάποιες προϋποθέσεις. Ενδεχομένως, δεν θα προέκυπταν ισοδύναμα δημοσιονομικά αποτελέσματα με αυτά του συγκεκριμένου διαγωνισμού. Είναι βέβαιο όμως ότι οι εναλλακτικές λύσεις δε θα έθιγαν τα έννομα αγαθά που αναφέραμε και γι' αυτό θα ήταν οι συνταγματικά αποδεκτές.

Στο δεύτερο ερώτημα, το θέμα της μη λειτουργίας του ΕΣΡ, αναμφίβολα η μη στελέχωσή του λόγω του γνωστού πολιτικού αδιεξόδου αποτελεί ένα μεγάλο θεσμικό πρόβλημα που αντανακλά την κρίση που διέρχεται το πολιτικό μας σύστημα. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο δικαστής είναι υποχρεωμένος να δώσει μια λύση και κάθε απάντηση θα έχει σημαντικές θεσμικο-πολιτικές επιπτώσεις.

Εάν κρίνει ότι σε περίπτωση παρατεταμένης αδυναμίας της Βουλής να αναδείξει τα μέλη του ΕΣΡ θα μπορεί η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

εκτελεστική εξουσία να ασκήσει αυτή τις εν λόγω αρμοδιότητες, τότε ουσιαστικά θα δώσει ένα εργαλείο στην εκάστοτε κυβέρνηση να πιέζει την αντιπολίτευση να συναινεί στις επιλογές της γιατί, αλλιώς, θα αναλάβει η ίδια τη διαχείριση του τομέα της τηλεοπτικής ενημέρωσης. Στην πράξη θα έχει καταργηθεί η ρήτρα των 4/5.

Εάν αντίθετα, ο δικαστής απαντήσει ότι η παρατεινόμενη αδυναμία δε νομιμοποιεί την κυβέρνηση να ασκήσει η ίδια τις αρμοδιότητες του ΕΣΡ, θα δώσει τη δυνατότητα στην εκάστοτε αντιπολίτευση να δημιουργεί κενό στη λειτουργία του κράτους εκβιάζοντας την κυβέρνηση να δεχτεί τις επιλογές της.

Και οι δύο περιπτώσεις είναι ανεπιθύμητες και είναι κρίμα που η πολιτική ζωή της χώρας αναθέτει στη δικαστική εξουσία να λύσει αυτό το θέμα. Εάν όμως πρέπει κανείς να απαντήσει με βάση το Σύνταγμα και τις αρχές που αυτό εκφράζει, είναι προτιμότερη η λύση που το τηλεοπτικό τοπίο θα είναι άναρχο ελλείψει ΕΣΡ, από την περίπτωση που η εκάστοτε εκτελεστική εξουσία θα αναλάβει τη ρύθμιση αυτού του τοπίου. Αυτή την επιλογή έκανε ο συνταγματικός νομοθέτης όταν αποφάσισε να πάρει από την εκάστοτε κυβέρνηση τη σχετική αρμοδιότητα και να την αναθέσει συνειδητά σε ένα όργανο του οποίου η στελέχωση δεν μπορεί να γίνει χωρίς τη σύμπραξη του μεγαλύτερου μέρους της αντιπολίτευσης.

Πριν από 229 χρόνια, ο Thomas Jefferson είχε πει: «*Εάν εναπόκειται σε εμένα να αποφασίσω τι είναι καλύτερο, να έχουμε κυβέρνηση χωρίς τύπο ή τύπο χωρίς κυβέρνηση, δε θα δίσταζα ούτε λεπτό να προτιμήσω το δεύτερο.*» Οι δικαστές της σημερινής Ελλάδος αντιμετωπίζουν ένα ανάλογο δίλημμα, μόνο που ευτυχώς αυτό αφορά την απουσία του ΕΣΡ και όχι της κυβέρνησης. Επαναλαμβάνω ότι είναι κρίμα που φτάσαμε στο σημείο να έχουμε τέτοια διλήμματα και να πρέπει να τα λύσουν οι δικαστές. Αλλά, αναμφίβολα, η απάντηση δεν μπορεί να διαφέρει από αυτή που είχε δώσει ο Jefferson.

πηγή: «Τα Νέα», 21/10/2016

Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Ο πρωθυπουργός εξήγγειλε τη διεξαγωγή συνταγματικής αναθεώρησης και ένα περίγραμμα αναθεωρητικών προτάσεων. Η διαδικασία που ανακοίνωσε είναι καινοφανής. Πριν από την έναρξη της κοινοβουλευτικής διαδικασίας θα πραγματοποιηθεί δημόσια διαβούλευση,

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

την οποία θα συντονίσει ειδική Επιτροπή διαλόγου. Στην Επιτροπή, της οποίας τα μέλη ορίσθηκαν πριν από λίγες ημέρες από τον πρωθυπουργό, μετέχουν πρόσωπα που με ελάχιστες εξαιρέσεις δεν διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις συνταγματικού δικαίου ούτε προηγούμενη εμπειρία στη διοργάνωση δημόσιων διαβουλεύσεων. Σύμφωνα με τον πρωθυπουργικό σχεδιασμό, η συνταγματικά προβλεπόμενη κοινοβουλευτική διαδικασία θα ξεκινήσει μετά την ολοκλήρωση του δημόσιου διαλόγου την ερχόμενη άνοιξη.

Δεν είναι ορθή η άποψη που διατυπώθηκε ότι η διαδικασία που επέλεξε να ακολουθήσει η κυβέρνηση είναι αντισυνταγματική. Η διοργάνωση δημόσιου διαλόγου, για οποιοδήποτε ζήτημα, πρέπει να θεωρείται κατ' αρχήν ευπρόσδεκτη. Ωστόσο μια Επιτροπή με τόσο κρίσιμη αποστολή θα ήταν ορθότερο να συγκροτηθεί με διακομματική συναίνεση και όχι με απόφαση του πρωθυπουργού. Επίσης, το πλαίσιο και οι όροι λειτουργίας της θα έπρεπε να έχουν προκαθοριστεί με σαφήνεια, ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι ή υπόνοιες χειραγώγησης. Τέλος, η εξαγγελθείσα διενέργεια δημοψηφισμάτων πάνω σε επίμαχα ζητήματα αναθεώρησης που θα αναδειχθούν κατά τον δημόσιο διάλογο παρουσιάζει σοβαρά ζητήματα συνταγματικότητας και νομιμότητας.

Η αναθεώρηση του Συντάγματος είναι εξαιρετικά σοβαρή υπόθεση, ιδίως όταν επιχειρείται σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης, που συνοδεύεται από κρίση του πολιτικού συστήματος και των αντιπροσωπευτικών θεσμών. Υπό αυτές τις συνθήκες, και με την κομματική αντιπαράθεση να διεξάγεται πλέον με όρους προσωπικών προσβολών ανάμεσα στους πολιτικούς αρχηγούς, είναι προφανές ότι απουσιάζει η αναγκαία θεσμική εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινοβουλευτικών κομμάτων, ως πολιτική προϋπόθεση για την επιτυχία κάθε αναθεωρητικού εγχειρήματος. Λαμβανομένου υπόψη ότι εξαρχής οι αντιδράσεις όλων των αντιπολιτευόμενων κομμάτων ως προς τις πρωθυπουργικές προτάσεις και την καινοφανή αναθεωρητική διαδικασία ήταν αρνητικές, αναμενόμενο είναι η αναθεώρηση να εκφυλιστεί σε άλλο ένα άτεχνο και ατελέσφορο επικοινωνιακό πυροτέχνημα της δημοσκοπικά καταρρέουσας κυβέρνησης.

πηγή: «Εθνος», 18/10/2016

Αναθεωρητικός λαϊκισμός

Γιώργος Γεραπετρίτης, Av. Καθηγητής Νομικής Αθηνών

Ο τρόπος με τον οποίο η κυβερνητική πλειοψηφία διαχειρίζεται το μείζον θέμα της συνταγματικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

αναθεώρησης παραπέμπει σε δύο στοιχεία τα οποία συνδέονται μεταξύ τους αιτιωδώς: τον πρωτογενή και τον λαϊκό συνταγματισμό.

Ο πρωτογενής συνταγματισμός συνδέεται με τη σκέψη ότι θα πρέπει όχι μόνο να ασκηθεί αναθεωρητική λειτουργία αλλά συντακτική εξουσία. Η διαφορά μεταξύ των δύο έγκειται στο ότι η αναθεωρητική λειτουργία υποτάσσεται σε ουσιαστικούς και διαδικαστικούς κανόνες, άρα λειτουργεί σε ένα δομημένο και στεγανό συνταγματικό πλαίσιο, ενόσω η συντακτική εξουσία δεν υπόκειται σε κανέναν νομικό φραγμό και άρα μπορεί ελευθέρως και πρωτογενώς να θέσει αρχές και κανόνες.

Η ρητορική σήμερα περί συντακτικής συνέλευσης είναι αχρείαστη και επικίνδυνη. Αχρείαστη, διότι το υφιστάμενο πλαίσιο αναθεώρησης δεν εμποδίζει σε κανένα επίπεδο μια ριζική και γενναία αναδιάταξη των θεσμών, η οποία θα αντιμετώπιζε με τρόπο πειστικό τις παθογένειες της μεταπολίτευσης, όπως ιδίως η έλλειψη θεσμικής κανονικότητας, οι πελατειακές δομές του κράτους, η έλλειψη θεσμικών αντιβάρων και η άναρχη ανάμειξη των λειτουργιών του κράτους, η προϊούσα επικράτηση του πλειοψηφικού κοινοβουλευτισμού, η στατική, αδρανής και ελεγχόμενη διοίκηση. Επικίνδυνη, διότι η περιφρόνηση της αυστηρότητας του Συντάγματος μπορεί να κομίζει συγκυριακά οφέλη αλλά ανοίγει τον ασκό της αυθαιρεσίας σε οποιαδήποτε μελλοντική πλειοψηφία, που μπορεί εν δυνάμει να οδηγήσει και στον ολοκληρωτισμό. Είναι δε η πρώτη φορά στην ελληνική συνταγματική ιστορία που σε περίοδο δημοκρατικής ομαλότητας γίνεται συζήτηση να τραπεί αντισυνταγματικά μια αναθεωρητική σε συντακτική συνέλευση.

Το αντίθετο φαινόμενο, για λόγους ιστορικού συμβολισμού και συνέχειας του κράτους, εμφανίστηκε στις συνελεύσεις που οδήγησαν στα Συντάγματα του 1911 και του 1975, οι οποίες, αν και άσκησαν πρωτογενή συντακτική εξουσία, χαρακτηρίστηκαν, με επιμονή των Ελευθερίου Βενιζέλου και Κωνσταντίνου Καραμανλή αντιστοίχως, αναθεωρητικές. Ο λαϊκός συνταγματισμός συνδέεται με την προσπάθεια να διευρυνθεί η λαϊκή συμμετοχή στην αναθεωρητική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό διατυπώθηκε με επίσημο τρόπο η διάθεση να τεθεί η κυβερνητική πρόταση αναθεώρησης σε κάποια μορφή δημοψήφισμα και συγκροτήθηκε επιτροπή επεξεργασίας προτάσεων από μέλη ευρύτερης επαγγελματικής προέλευσης, από την οποία απουσιάζουν οι νομικοί. Η μεν πρόταση δημοψηφίσματος είναι αντίθετη στο Σύνταγμα διότι τέτοιο δημοψήφισμα δεν προβλέπεται και, σε κάθε περίπτωση, θα συνιστούσε καταστρατήγηση της τυπικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

αναθεωρητικής διαδικασίας, η δε λαϊκή επιτροπή αναθεώρησης είναι αντίθετη στη λογική, διότι τα καταξιωμένα μέλη που την απαρτίζουν δεν μπορούν να γνωρίζουν τα όρια της αναθεωρητικής λειτουργίας, ζήτημα ιδιαίτερος σύνθετο, τεχνικό, νομικό.

Και οι δύο προτάσεις συμπυκνώνουν την παράσταση ότι ο λαός έχει λόγο στην πολιτειακή δομή του κράτους και δεν πρέπει να φοβόμαστε τη λαϊκή κρίση. Η σκέψη είναι όμως παραπλανητική. Ο καθένας μπορεί να έχει άποψη για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να λειτουργεί η πολιτεία. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι με πρόσχημα αυτή τη συμμετοχή και την εξ αυτής επιδιωκόμενη λαϊκή νομιμοποίηση, η οποία την εποχή της δικτατορίας είχε εκφραστεί με διανεμόμενα μέσω του Τύπου κουπόνια συνταγματικών προτάσεων, μπορούν να καταργούνται τυπικές διαδικασίες. Στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία ο λαός ως συλλογικό υποκείμενο συμμετέχει στη διαμόρφωση της κρατικής βούλησης μέσω των εκλογών, αλλά δεν μπορεί να αναλαμβάνει αρμοδιότητες που κατά το Σύνταγμα ανατίθενται σε κρατικά όργανα. Διαφορετικά, θα καταλήγαμε σε μια δημοψηφισματική δημοκρατία η οποία θα υποκαθιστούσε το Σύνταγμα και θα είχε λόγο όχι μόνο για την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, όπως ήδη συνέβη, αλλά και για κάθε δικαίωμα που αναγνωρίζεται ατομικά στους πολίτες.

Μια τέτοια απομείωση της κανονιστικής δύναμης του Συντάγματος, στον βωμό μιας συνταγματικής λαοκρατίας, θα προκαλούσε και φαινόμενα, που δυστυχώς βιώνουμε σήμερα, να συζητείται η ευθεία διά νόμου κατάργηση ρητής διάταξης του Συντάγματος για να παραχθεί συντεχνιακά ή πολιτικά ωφέλιμο αποτέλεσμα.

Είναι θεωρώ κρίσιμο να γίνει κατανοητό ότι ζούμε σε συντεταγμένη πολιτεία και όχι σε ένα καθεστώς συνταγματικού κενού. Δεν ζούμε, ευτυχώς, στην εποχή της συντακτικής συνέλευσης της Φιλαδέλφειας στις ΗΠΑ το 1787 ή της παρισινής κομμούνιας του 1871. Αν δεν υπάρξει η κατανόηση αυτή, ο λαϊκός αναθεωρητισμός, που προβάλλεται ως αγαθό, θα εκτραπεί σε αναθεωρητικό λαϊκισμό, με τους αυτονόητους κινδύνους που τότε θα ενσκήψουν για τη δημοκρατία.

πηγή: «Καθημερινή» 16/10/2016

Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης

Χαράλαμπος Ανθόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΑΠ

Με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (άρθρο 110 Συντ.), μια αναθεωρητική πρωτοβουλία είναι ορθολογική σε σχέση με

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

τους σκοπούς που επιδιώκει το πολιτικό υποκείμενο που την αναλαμβάνει, εφόσον συντρέχουν διαζευκτικά δύο πολιτικές προϋποθέσεις.

Πρώτον, υπάρχει μια ηγεμονική πολιτική δύναμη, η οποία μόνη της ή σε συνεργασία με άλλες πολιτικές δυνάμεις μπορεί να σχηματίσει στην πρώτη Βουλή, αυτή που θα διαπιστώσει την ανάγκη της συνταγματικής αναθεώρησης και θα προτείνει τον κατάλογο των αναθεωρητέων διατάξεων, μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία τουλάχιστον 180 βουλευτών, και η οποία θα προσδοκά βάσιμα πως θα κερδίσει την επόμενη εκλογική αναμέτρηση, ώστε να μπορέσει να επιβάλει στη δεύτερη Βουλή, που μόνο αυτή είναι κατά κυριολεξία «Αναθεωρητική Βουλή», το αναθεωρητικό της πρόγραμμα, έστω και με την πλειοψηφία 151 βουλευτών.

Ή δεύτερον, υπάρχει μια συνταγματική συμφωνία μεταξύ δύο ή περισσότερων πολιτικών δυνάμεων, που μπορούν μαζί να σχηματίσουν την πλειοψηφία των 180 βουλευτών στην πρώτη Βουλή, για την κατεύθυνση ή και το συγκεκριμένο περιεχόμενο των αναθεωρητικών τροποποιήσεων, και υπάρχει συγχρόνως μια αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ τους ότι στην Αναθεωρητική Βουλή θα τηρηθεί κατά βάση η συμφωνία αυτή, ανεξάρτητα από το ποιος θα κερδίσει την εκλογική αναμέτρηση από την οποία θα προκύψει η Αναθεωρητική Βουλή. Στην αναθεώρηση του 1986 συνέτρεχε η πρώτη πολιτική προϋπόθεση, στην αναθεώρηση του 2001 συνέτρεχε η δεύτερη, ενώ στην αναθεώρηση του 2008 δεν συνέτρεχε καμία από τις προϋποθέσεις αυτές, με αποτέλεσμα την παταγώδη αποτυχία του αναθεωρητικού εγχειρήματος. Κατά κάποιο τρόπο, το ίδιο το άρθρο 110 Συντ. αποτελεί ένα αντικίνητρο για την εκδήλωση αναθεωρητικών πρωτοβουλιών, ιδίως σε περιόδους πολιτικής ρευστότητας.

Πράγματι, ένα ορθολογικό πολιτικό υποκείμενο δεν έχει κανέναν λόγο να καταθέσει και να ψηφίσει στην πρώτη Βουλή μια αναθεωρητική πρόταση, είτε με 151 είτε με 180 βουλευτές, αν δεν είναι βέβαιο ότι στη δεύτερη «Αναθεωρητική Βουλή» θα έχει την κοινοβουλευτική δύναμη να συγκαθορίσει το περιεχόμενο της αναθεώρησης ή να εμποδίσει μια ανεπιθύμητη τροπή της. Δεν έχει νόημα εδώ να συζητήσουμε για την ορθολογικότητα της επιλογής του συνταγματικού νομοθέτη του 1975 να αφήσει πλήρως αδέσμευτη τη δεύτερη Βουλή να καθορίσει ελεύθερα το περιεχόμενο των αναθεωρητέων διατάξεων. Αυτό λέει, καλώς ή κακώς, το άρθρο 110 Συντ., και η αντίθετη και σχεδόν «αιρετική» θέση του ΑΕΔ στην απόφαση 11/2003 δεν μπορεί να αποτελέσει ασφαλή βάση για τη δέσμευση της Αναθεωρητικής Βουλής, αφού εδώ και έναν αιώνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

τώρα ισχύει η αρχή της απόλυτης ελευθερίας της Βουλής αυτής να ορίσει το περιεχόμενο των αναθεωρητέων διατάξεων.

πηγή: «Έθνος» 12/10/2016

Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης

Νίκος Αλιβιζάτος, Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η μεγάλη απήχηση που είχαν οι δηλώσεις των δύο αντιπροέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας την εβδομάδα που πέρασε δεν είναι τυχαία. Συνδέεται άμεσα με τις προσδοκίες που έχουμε διαμορφώσει όλοι μας, τις τελευταίες δεκαετίες, για τη δικαιοσύνη και τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να απονέμεται σε ένα σύγχρονο κράτος δικαίου.

Στο τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα, άλλαξε πράγματι ριζικά ο ρόλος της Δικαιοσύνης στην Ευρώπη. Ακολουθώντας τα αχνάρια της Αμερικής, οι πολιτικές διενέξεις δικαστικοποιήθηκαν και από την εδώ πλευρά του Ατλαντικού. Με αποτέλεσμα, τα δικαστήρια, για πρώτη φορά στην ηπειρωτική Ευρώπη, να πάψουν να είναι παθητικοί θεατές των μεγάλων πολιτικών αντιπαραθέσεων και να μετατρέπονται, σε αρκετές περιπτώσεις, ακόμη και σε πρωταγωνιστές τους. Αρκεί να θυμηθεί κανείς τη συζήτηση για τις αμβλώσεις στις αρχές της δεκαετίας του 1970, για τον κρατικό παρεμβατισμό στην οικονομία στη δεκαετία του 1980 και για τις ιδιωτικοποιήσεις και τα όριά τους στη δεκαετία του 1990.

Πρώτα με την άνοδο των σοσιαλδημοκρατών του Βίλι Μπραντ στη Γερμανία και στη συνέχεια με τη νίκη των σοσιαλιστών του Μιτεράν στη Γαλλία, τα δικαστήρια βρέθηκαν έτσι στο μάτι του κυκλώνα, καθώς καλούνταν να ελέγχουν όλο και πιο συχνά τη συνταγματικότητα των αλλαγών που επιχειρούσαν οι κυβερνώντες και της μιας και της άλλης παράταξης.

Το ίδιο συνέβη και στην Ελλάδα, μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ το 1981. Όλες οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν έκτοτε και από τις δύο μεγάλες παρατάξεις πέρασαν από το «κόσκινο» των δικαστηρίων και ειδικά του Συμβουλίου της Επικρατείας. Το τελευταίο, η δυνατότητα που παρέχει το Σύνταγμα σε κάθε θιγόμενο να διεκδικεί το δικίο του ενώπιόν του, έχει εδώ και χρόνια καταστεί ισοδύναμο με Συνταγματικό Δικαστήριο. Δεν θα πρέπει, λοιπόν, να εκπλήσσει ότι το ίδιο κάνει και τώρα με τα μέτρα που ψηφίζει ο ΣΥΡΙΖΑ.

Δύο είναι οι μεγάλες αλλαγές που προκάλεσε η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

πολιτικοποίηση αυτή της απονομής της δικαιοσύνης:

Εξαιτίας του όλο και πιο πρόδηλου και εμφανούς πολιτικού ρόλου που διαδραματίζουν τα δικαστήρια, το ζήτημα της ανεξαρτησίας τους έχει τεθεί διαφορετικά απ' ό,τι στο παρελθόν. Δεν αρκεί πια η διάρρηση των παραδοσιακών πελατειακών εξαρτήσεων της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική. Ούτε η απεξάρτηση από την ιδεολογική επιρροή που ασκούν τα κόμματα εξουσίας. Πέρα από αυτά, η δικαστική εξουσία καλείται να αποδείξει ότι δεν επηρεάζεται ούτε από τις διακυμάνσεις της κοινής γνώμης. Αν, για παράδειγμα, οι σφυγμομετρήσεις δείχνουν ότι η μεγάλη πλειοψηφία της κοινής γνώμης αντιτίθεται στα μέτρα του μνημονίου, θα ήταν παράλογο τα δικαστήρια να τα χαρακτηρίσουν αντισυνταγματικά εξ αυτού και μόνον του λόγου. Γιατί καθήκον των δικαστών δεν είναι «να αφουγκράζονται» τον σφυγμό της κοινωνίας, αλλά να τηρούν το Σύνταγμα και να σέβονται το κράτος δικαίου.

Την αντίθετη εκδοχή, δυστυχώς, υποστηρίζει ο σημερινός πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ξεκινώντας από την «υπόθεση των ταυτοτήτων», το 2001, περνώντας από τη δίκη για την ιθαγένεια των παιδιών των μεταναστών το 2014 και φθάνοντας ως τις μεγάλες δίκες για τα μνημονιακά μέτρα, όπως προκύπτει από το κείμενο των σχετικών αποφάσεων, τάχθηκε πάντοτε με τον σκληρό πυρήνα εκείνων που αδιαφορούσαν για τα δικαιώματα του ανθρώπου, αλλά και για την τήρηση του προϋπολογισμού. Πίστευε, με άλλα λόγια, ότι τα δικαστήρια δεν πρέπει να κακοκαρδίζουν τον λαό. Να οφείλεται άραγε σε αυτό η επιλογή του πέρυσι από τη σημερινή κυβέρνηση στην κορυφή της δικαστικής ιεραρχίας;

Η δεύτερη μεγάλη αλλαγή που προκάλεσε η πολιτικοποίηση της δικαιοσύνης είναι ότι η απονομή της έπαψε να είναι απρόσωπη. Για πρώτη φορά, ανοιχτά και ομολογημένα, ο συγκεκριμένος δικαστής και η προσωπικότητά του βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος όχι μόνον των δικηγόρων αλλά και των δημοσιογράφων. Έτσι, όλο και περισσότεροι πολίτες ενδιαφέρονται για το ποιος ήταν ο πρόεδρος του δικαστηρίου που εξέδωσε την άλφα πολύκροτη απόφαση, ποιος ήταν ο εισηγητής στην βήτα και ποιος ο εισαγγελέας στη γάμα.

Η ευθύνη λοιπόν για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης προσωποποιείται και εξατομικεύεται. Είτε αρνητικά, με την έννοια ότι ο πολίτης ενδιαφέρεται να μάθει ποιος δικαστής εξέδωσε μian ολέθρια απόφαση, είτε θετικά, για να εξάρει την ευθυκρισία εκείνου που χειρίσθηκε μian υπόθεση με συνέπεια και επαγγελματισμό. Το ίδιο ενδιαφέρεται ο πολίτης και για τον δικαστή που με αυτοσυγκράτηση και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

παρρησία παρεμβαίνει στον δημόσιο διάλογο για θέματα που τον αφορούν, δηλαδή στη συζήτηση για την απονομή της δικαιοσύνης.

Στην τελευταία αυτή κατηγορία ανήκει η πρωτοβουλία που πήραν την περασμένη Τετάρτη οι δύο αντιπρόεδροι του Συμβουλίου της Επικρατείας, όχι μόνο για να διαφοροποιηθούν από μια ολοφάνερα εσφαλμένη απόφαση του προέδρου τους, αλλά και για να εξηγήσουν δημόσια τους λόγους της διαφωνίας τους με ένα χειρισμό, σε υπόθεση –σημειωτέον– στην οποία δεν μετείχαν.

Η στάση της κ. Αικ. Σακελλαροπούλου και του κ. Χρ. Ράμμου δεν ήταν απλώς θαρραλέα. Ήταν ευεργετική για να περισωθεί το κύρος της Δικαιοσύνης και να τιμηθεί η ιστορία του δικαστηρίου στο οποίο υπηρετούν.

Θέλω να πιστεύω ότι θα βρουν μιμητές.

πηγή: «Καθημερινή» 9/10/2016

Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...

Ιωάννης Κονιδάρης, Ομότιμος καθηγητής της Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η έναρξη μιας συζητήσεως, με πρωτοβουλία της κυβερνήσεως, για την αναθεώρηση του Συντάγματος, αν πρόκειται για πραγματική πρόθεση και όχι για προσχηματικό διάλογο, ήταν αναμενόμενο να φέρει και πάλι στο προσκήνιο, όπως και άλλοτε και πολλάκις, το περίπυστο πλέον ζήτημα των σχέσεων της Πολιτείας με την επικρατούσα θρησκεία.

Εν όψει του ζόφου για τις συνέπειες της ανακινήσεως τέτοιου θέματος από μια «αριστερή κυβέρνηση», η διοικούσα Εκκλησία επέλεξε προληπτική αντεπίθεση, όπως έπραξε και για το «ζήτημα των ταυτοτήτων», με κατά μέτωπο επίθεση για τις αλλαγές στο μάθημα των Θρησκευτικών έτσι ώστε να αναχαιτίσει εν τη γενέσει της κάθε κίνηση αλλαγής μιας διατυπωμένης από το 1844(!) συνταγματικής διατάξεως.

Λέγεται, και δεν διαφωνώ, ότι το σημαντικότερο πράγμα στην πολιτική είναι να υπάρξει ή να εξευρεθεί το κατάλληλο momentum για την εκδήλωση μιας πολιτικής πρωτοβουλίας. Φρονώ ότι η κατάλληλη ευκαιρία για οριστική ρύθμιση του θέματος των σχέσεων Εκκλησίας - Πολιτείας παρουσιάστηκε κατά τη Μεταπολίτευση με την κατάρτιση του Συντάγματος 1975 και πέρασε, ίσως ανεπιστρεπτί.

Θυμίζω, περισσότερο για τους νεότερους, που δεν έχουν βιώσει ούτε διδαχθεί στο σχολείο την περίοδο εκείνη της ιστορίας μας, ότι αμέσως μετά τη Μεταπολίτευση και αφού επιλύθηκε το πολιτειακό ζήτημα, η Νέα Δημοκρατία, υπό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

την ηγεσία του Κωνσταντίνου Καραμανλή, είχε συγκεντρώσει στις εκλογές της 17 Νοεμβρίου 1974 ποσοστό 54,37% των ψήφων, που μεταφραζόταν σε 219 βουλευτές!

Μετά τις εκλογές είχαν κατατεθεί δύο σχέδια Συντάγματος από το κυβερνών κόμμα, το πρώτο στις 23.12.1974 και το οριστικό κυβερνητικό σχέδιο λίγο αργότερα. Και στα δύο αυτά σχέδια της κυβερνητικής πλειονοψηφίας η Παιδεία είχε ως σκοπό την «ηθική και πνευματική αγωγή, την ανάπτυξιν της εθνικής συνειδήσεως και την διαμόρφωσιν ελευθέρων και υπευθύνων πολιτών».

Κανείς λόγος δεν γινόταν, προφανώς, ούτε για θρησκευτική διαπαιδαγώγηση ούτε πολύ περισσότερο για ελληνορθόδοξη αγωγή, πράγματα που προστέθηκαν αργότερα για ψηφοθηρικούς καθαρώς λόγους, σε έναν απίθανο συναγωνισμό Νέας Δημοκρατίας και ΠαΣοΚ.

Στο στερεότυπο δε κείμενο του άρθρου που ρυθμίζει τις σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας, ήδη από το Σύνταγμα του 1844, είχε προστεθεί, μετά τη φράση «διοικείται υπό Ιεράς Συνόδου Αρχιερέων», «ως νόμος ορίζει», προσιωνίζοντας με τον τρόπο αυτόν παρέμβαση της Πολιτείας με τη σύνταξη Καταστατικού Νόμου.

Και αυτή ήταν η καλύτερη εκδοχή! Διότι το αντισχέδιο του ΠαΣοΚ, που είχε συντάξει επιτροπή υπό τον Κ. Σημίτη, προέβλεπε πλήρη διαχωρισμό Εκκλησίας - Πολιτείας και, ορθότατα, πλήρη αυτοδιοίκηση της Εκκλησίας «κατά τους ιδικούς της εσωτερικούς κανονισμούς και κατά τις παραδόσεις της».

Στην πλευρά της Εκκλησίας τώρα, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πρόεδρος της Ι. Συνόδου ήταν ο Σεραφείμ (Τίκας), ο οποίος είχε μεν εκλεγεί από μια Σύνοδο «κανονικών» ιεραρχών, μετά την παραίτηση του Ιερώνυμου (Κοτσώνη), αλλά δεν έπαυε όλο αυτό το νομοκανονικό οικοδόμημα να στηρίζεται σε Συντακτική Πράξη (3/1974) της χούντας του ταξιαρχου Δ. Ιωαννίδη, αυτής που οδήγησε στην εθνική καταστροφή με την κατάληψη μεγάλου μέρους της Κύπρου.

Ο Σεραφείμ είχε βέβαια ορκίσει τον Καραμανλή ως πρόεδρο της κυβερνήσεως τη νύχτα της 24.7.1974 ενώπιον του «Προέδρου της Δημοκρατίας» στρατηγού Φ. Γκιζίκη, διαπράττοντας μάλιστα και το κανονικό αδίκημα της εισπηδήσεως διότι δεν είχε την άδεια του επιχώριου επισκόπου... Αλλά το κύριο μέλημά του την εποχή εκείνη, καθώς με άλλη Συντακτική Πράξη της δικτατορίας (7/1974), είχε ανοίξει και το θέμα των «ιερωνυμικών» μητροπολιτών που ταλάνισε την Εκκλησία ως τις ημέρες μας, ήταν η εξασφάλιση της προσωπικής του τύχης, όπως προκύπτει αδιαμφισβητήτως από διάταξη-φωτογραφία που

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

περιλήφθηκε στο ΝΔ 87/1974 ώστε να διατηρεί τη Μητρόπολη Ιωαννίνων σε περίπτωση παραίτησής του. Συνεπώς εκείνη ήταν η κατάλληλη στιγμή να διακριθούν σαφώς οι ρόλοι Πολιτείας και Εκκλησίας, ήδη στο Σύνταγμα, και να αφεθεί η Εκκλησία να ρυθμίζει τα του οίκου της, μη εμπλεκόμενη σε ζητήματα που αφορούν αποκλειστικώς το πεδίο ασκήσεως κυβερνητικής πολιτικής. Δυστυχώς τα κομματικά μαγειρεία αναδιαμόρφωσαν τα σχέδια αυτά, προσέθεσαν δε στο βασικό άρθρο 3 Σ. μια νέα παράγραφο η οποία, αντί να διευκολύνει, δυσχεραίνει τελικώς τις σχέσεις της Εκκλησίας της Ελλάδος με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Έκτοτε, διαχρονικά και διακομματικά, επιχειρήθηκε μια πλειοδοσία μεταξύ των κομμάτων που κυβέρνησαν τη χώρα προκειμένου να αποκτήσουν την εύνοια της Εκκλησίας για ψηφοθηρικούς σκοπούς έτσι ώστε να δοθεί η εσφαλμένη εντύπωση πως η διοικούσα Εκκλησία μπορεί να συγκαθορίζει τους κανόνες που διέπουν τη δημόσια ζωή.

Μετά την αναδίπλωση ήδη και της «αριστερής κυβερνήσεως» στο ζήτημα του μαθήματος των Θρησκευτικών, πράγμα που καθιστά τους διακριτούς ρόλους ακόμη περισσότερο δυσδιάκριτους, επιβάλλεται ο περιορισμός των μυστικών διαβουλεύσεων Αρχιεπισκόπου και Πρωθυπουργού και η έναρξη ενός ευρύτατου δημόσιου διαλόγου, με νηφαλιότητα και ψυχραιμία, με σκοπό την εξεύρεση μόνιμης λύσεως στο σύνολο των σχετικών ζητημάτων που εκκρεμούν, προκειμένου να αποκλεισθούν, ένθεν κακείθεν, οι υπερβολές, ο φανατισμός και οι ιδεοληψίες.

πηγή: «Το Βήμα», 9/10/2016

Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ

Ευάγγελος Βενιζέλος, Πρώην Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών, Βουλευτής, Καθηγητής Νομικής Σχολής Θεσσαλονίκης

Στις 30.9.2016 από το «Γραφείο του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας» εκδόθηκε η ακόλουθη ανακοίνωση: «Εν όψει του κλίματος, το οποίο επιχειρείται να διαμορφωθεί τις τελευταίες, ιδίως, ημέρες από δημόσιες τοποθετήσεις και εκδηλώσεις ως προς την έκβαση της διασκέψεως της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας για τις εκκρεμείς ενώπιον του Δικαστηρίου υποθέσεις των τηλεοπτικών αδειών, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας έκρινε ότι πρέπει να

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

ματαιωθεί η προγραμματισθείσα (από 13/9/2016) για σήμερα διάσκεψη επί των υποθέσεων αυτών»

Καταρχάς το «Γραφείο του Προέδρου του ΣτΕ» δεν είναι όργανο του Δικαστηρίου ούτε μονάδα της γραμματείας του Δικαστηρίου αρμόδια να εκδίδει ανακοινώσεις και μάλιστα για τόσο σοβαρά θέματα σχετιζόμενα με το δικαιοδοτική λειτουργία. Ας θεωρήσουμε όμως ότι πρόκειται για ανακοίνωση του ίδιου του κ. Προέδρου του ΣτΕ που έχει την αρμοδιότητα να συγκαλεί τον δικαστικό σχηματισμό, του οποίου προήδρευσε κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, σε διάσκεψη.

Η διάσκεψη είναι μυστική ως προς το περιεχόμενό της και ο χρόνος διεξαγωγής της δεν ανακοινώνεται δημοσίως, αλλά αφορά την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία του Δικαστηρίου. Άλλωστε συχνά απαιτείται η διάσκεψη να διακοπεί και να συνεχιστεί αρκετές φορές έως ότου καταλήξει ο δικαστικός σχηματισμός στην απόφασή του.

Η ίδια όμως η αρχή της δημοσιότητας των δικών που είναι θεμελιώδες στοιχείο της δίκαιης δίκης και άρα του κράτους δικαίου, επιβάλλει να είναι εύλογο και πάντως όχι μεγάλο το χρονικό διάστημα από τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο μέχρι τη διάσκεψη προκειμένου να είναι νωπές οι εντυπώσεις που σχημάτισε το δικαστήριο στη δικανική του συνείδηση από τη συζήτηση στο ακροατήριο, λόγω και της αρχής της προφορικότητας που ισχύει στην προκειμένη περίπτωση.

Ήδη έχουν περάσει τρεις μήνες από τη συζήτηση των σχετικών υποθέσεων που διεξήχθη στις 4 Ιουλίου και ήδη έχει εκκινήσει το νέο δικαστικό έτος και έχουν προ πολλού λήξει οι δικαστικές διακοπές κατά τη διάρκεια των οποίων κρίθηκε - και ορθά - ότι πρέπει να προσδιοριστούν και να συζητηθούν οι υποθέσεις αυτές λόγω του επείγοντος χαρακτήρα τους και της σπουδαιότητάς τους που επέβαλε την εισαγωγή τους απευθείας στην Ολομέλεια του ΣτΕ. Η απευθείας εισαγωγή στην Ολομέλεια, ο κατά απόλυτη προτίμηση προσδιορισμός και η ταχεία συζήτηση των υποθέσεων στο ακροατήριο κατά την περίοδο των δικαστικών διακοπών καθίστανται δικονομικές επιλογές αυτοαναιρούμενες όταν καθυστερεί η διάσκεψη. Πρόκειται όμως για δικονομικές επιλογές που επηρέασαν εξ αποτελέσματος τη συμμετοχή όλων των μετά ψήφου μελών του Δικαστηρίου σε μια συζήτηση που έγινε εσπευσμένα στις 4 Ιουλίου ενώ η Διάσκεψη συγκλήθηκε για τις 30 Σεπτεμβρίου μετά, δηλαδή, την έναρξη του δικαστικού έτους. Η διάσκεψη στη συνέχεια «ματαιώθηκε» χωρίς να καθοριστεί νέα ημέρα σύγκλησής της.

Ματαιώθηκε όμως με απόφαση τίνος; Σύμφωνα με την

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

ανακοίνωση, με απόφαση του κ. Προέδρου του ΣτΕ. Όμως αν ο Πρόεδρος έκρινε ότι συνέτρεχαν λόγοι ματαιώσης και επανασύγκλησης θεωρώ ότι έπρεπε να προβεί στις σχετικές ενέργειες, με έκδοση εσωτερικού εγγράφου που θα απευθυνόταν στα μέλη της σύνθεσης, πριν τη σύγκληση της διάσκεψης. Η επιστημονική μου άποψη είναι ότι μετά τη σύγκλησή της η διάσκεψη δεν «ματαιώνεται», αλλά διακόπτεται για να συνεχιστεί σε ημέρα και ώρα που αποφασίζεται στην ίδια τη διάσκεψη ή που θα ορισθεί από τον Πρόεδρο του δικαστικού σχηματισμού.

Το κρίσιμο όμως ζήτημα είναι η αιτιολογία της μη πραγματοποίησης της διάσκεψης. Αυτό λοιπό έγινε «εν όψει του κλίματος, το οποίο επιχειρείται να διαμορφωθεί τις τελευταίες, ιδίως, ημέρες, με δημόσιες τοποθετήσεις και εκδηλώσεις ως προς την έκβαση της διασκέψεως». Ο ίδιος όμως ο κ. Πρόεδρος του ΣτΕ κατά την έναρξη της συζήτησης των υποθέσεων στο ακροατήριο είχε προβεί στη δικονομικά ασυνήθιστη και αυτονόητη δήλωση ότι το Δικαστήριο δεν επηρεάζεται και δεν πιέζεται από κανέναν και από τίποτα και κρίνει κατά την ανεξάρτητη δικανική του πεποίθηση.

Λίγες άλλωστε μόλις ημέρες πριν τη «ματαιώση» της διάσκεψης της Ολομέλειας, ο ολιγομελής σχηματισμός της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ συζήτησε και αποφάσισε επί αιτήσεων προσωρινής δικαστικής προστασίας για τις ίδιες υποθέσεις, μέσα στο ίδιο «κλίμα».

Αυτό έγινε μετά τη συνέντευξη του κ. Τσίπρα στη ΔΕΘ κατά την οποία προέβη στη δήλωση ότι θεωρεί αδιανόητη και αντίθετη προς το δημόσιο συμφέρον μια απόφαση του ΣτΕ που θα έκρινε ως αντισυνταγματική τη σχετική νομοθεσία. Δήλωση που προκάλεσε οξεία πολιτική αντιπαράθεση.

Είμαι πάντως βέβαιος ότι ο κ. Πρόεδρος του ΣτΕ αναφερόμενος σε «τοποθετήσεις και εκδηλώσεις» δεν είχε στο μυαλό του τη δημόσια συζήτηση που οργάνωσε, ως επιστημονικός φορέας, η Ένωση Ελλήνων Δημοσιολόγων, στις 28.9 στο ΔΣΑ με τη συμμετοχή των καθηγητών Δρόσου και Γεραπετρίτη και τη δική μου ως καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου. Τέτοιου είδους επιστημονικές συζητήσεις για θέματα που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστηρίων γίνονταν, γίνονται και θα γίνονται στο πλαίσιο της ελευθερίας του επιστημονικού λόγου και τροφοδοτούν τον συνεχή διάλογο της νομολογίας με τη θεωρία. Διάλογο στον οποίο μετέχουν ενεργά πολλοί δικαστικοί λειτουργοί του ΣτΕ όχι μόνο δια της συμμετοχής τους στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων αλλά και με τον προσωπικό επιστημονικό τους λόγο.

Όταν λοιπόν το «κλίμα» δεν επηρεάζει την προσωρινή δικαστική προστασία και ένα δικαστικό σχηματισμό πέντε

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊώαννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμείνει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

μελών πώς είναι δυνατόν να επηρεάζει την οριστική δικαστική προστασία και την Ολομέλεια στην οποία μετέχουν εν προκειμένω τριάντα ένας δικαστές;

Πότε άλλαξε άραγε και ιδίως πότε επιβαρύνθηκε το «κλίμα»; Στην υπόθεση των τηλεοπτικών αδειών η πολιτική αντιπαράθεση είναι έντονη εντός και εκτός Βουλής αδιάπτωτα εδώ και ένα χρόνο. Ο πολιτικός και πιο συγκεκριμένα ο κοινοβουλευτικός έλεγχος της συνταγματικότητας του νόμου (άρθρο 100 Κανονισμού της Βουλής) προηγείται του δικαστικού ελέγχου και οι ενστάσεις αντισυνταγματικότητας της σχετικής με τις τηλεοπτικές άδειες νομοθεσίας προβάλλονται διαρκώς. Κυρίως ως προς την αρμοδιότητα του ΕΣΡ και τον αριθμό των αδειών. Το ίδιο ισχύει και ως προς τις ενστάσεις παραβίασης του ευρωπαϊκού δικαίου και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Προειδοποιητική επιστολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει σταλεί από τις 16.4.2016.

Στην επιστημονική κοινότητα είναι συντριπτικά κρατούσα η θέση υπέρ της αρμοδιότητας του ΕΣΡ και κατά του τεχνητού περιορισμού των αδειών σε τέσσερις.

Αυτό που άλλαξε είναι η ολοκλήρωση του διαγωνισμού και όσα ακολούθησαν ως προς κάποιους οριστικούς και προσωρινούς υπερθεματιστές, ιδίως ως προς τον έλεγχο των οικονομικών μέσων. Αυτό όμως δεν είναι ζήτημα κλίματος αλλά νομιμότητας. Καλής ή κακής εφαρμογής του νόμου από τη διοίκηση, πριν κριθούν δικαστικώς ζητήματα αντισυνταγματικότητας και αντίθεσης στο ευρωπαϊκό δίκαιο και την ΕΣΔΑ. Άλλωστε τα ζητήματα αυτά θα κριθούν όχι μόνο ενώπιον του ΣτΕ αλλά και ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Αν όμως το δημόσιο κλίμα μπορεί να οδηγήσει σε «ματαιώση» μια διάσκεψη της Ολομέλειας του ΣτΕ, πώς κρίνουν άραγε εισαγγελείς, ανακριτές, δικαστικά συμβούλια και ποινικά δικαστήρια υπό την πίεση του κλίματος ποινικές υποθέσεις μεγάλου πολιτικού, κοινωνικού ή απλώς επικοινωνιακού ενδιαφέροντος; Επιβάλλουν μήπως προσωρινές κρατήσεις ή δυσανάλογα αυστηρά ποινές για λόγους ικανοποίησης ή εκτόνωσης της κοινής γνώμης; Τι θα έπρεπε να γίνει στις περιπτώσεις αυτές; Να περιμένει η δικαιοσύνη την αλλαγή κλίματος; Ίσως κάποιες φορές η δίκαιη δική στο ποινικό δίκαιο να το απαιτεί αυτό. Αλλά αυτό σίγουρα δεν ισχύει στην περίπτωση της ακυρωτικής δίκης, όταν τα κρίσιμα ζητήματα δεν είναι πραγματολογικά αλλά νομικά.

Το ΣτΕ δίκασε, χωρίς να γίνονται δηλώσεις από έδρας και χωρίς να εκδίδονται ανακοινώσεις του γραφείου των τότε

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣτΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣτΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣτΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

Προέδρων του, πάμπολλα ζητήματα σχετικά με το μνημόνιο με τα οποία συνδεόταν η τύχη της ίδιας της εθνικής οικονομίας και του τόπου γενικότερα, σε κλίμα μεγάλης πολιτικής και κοινωνικής έντασης. Δίκασε υποθέσεις όπως το κλείσιμο της ΕΡΤ και την επένδυση στις Σκουριές ή παλιότερα υποθέσεις όπως ο νόμος πλαίσιο για τα ΑΕΙ και η εκκλησιαστική περιουσία, με απόλυτη ψυχραιμία και δικανικό φλέγμα. Για να μη αναφέρω την περίοδο της χούντας και την εκδίκαση από το ΣτΕ, υπό την προεδρία του Μ. Στασινόπουλου, της υπόθεσης της απόλυσης των δικαστικών λειτουργών με άρση της ισοβιότητάς τους.

Ποτέ κανείς δεν διανοήθηκε να «προστατεύσει» εσωτερικά τους δικαστές του ΣτΕ απέναντι στο δημόσιο κλίμα μη αφήνοντάς τους να διασκεφθούν. Στον «Ωραίο λοχαγό» του Μένη Κουμανταρέα η ελληνική λογοτεχνία έχει αποτυπώσει την επίμονη ηρεμία με την οποία δίκασε το ΣτΕ όταν στεγαζόταν ακόμη στα λεγόμενα Παλαιά Ανάκτορα, στο κτήριο της Βουλής, ανεπηρέαστο από τις συζητήσεις στη συστεγαζόμενη Βουλή και από τις διαδηλώσεις στην Πλατεία Συντάγματος. Παρότι ακουγόταν από τα παράθυρα η βουή των γεγονότων και ιδίως η βουή των πλησιαζόντων γεγονότων.

Λόγω «κλίματος» λοιπόν το ανώτατο δικαστήριο της χώρας βρίσκεται - εξ αποτελέσματος και ανεξαρτήτως της δικονομικής ορθότητας των ενεργειών - σε προσωρινή αδυναμία να ασκήσει τη δικαιοδοσία του!

Πρόκειται για προσωρινή αδυναμία λειτουργίας των εγγυήσεων του κράτους δικαίου και άρα θεμελιωδών πολιτειακών θεσμών. Αυτή είναι η λογική και θεσμική συνεπαγωγή του πρωτοφανούς συμβάντος.

Ας αναλογισθούμε τις έννομες συνέπειες: Τώρα, πώς και πότε θα συνέλθει η Ολομέλεια του ΣτΕ σε διάσκεψη; Μόλις αλλάξει το κλίμα; Προς ποια κατεύθυνση άραγε; Και ποιος θα το διαπιστώσει αυτό; Και με ποιες πλέον εγγυήσεις αμερόληπτης και ανεπηρέαστης δικανικής κρίσης για όποιον δικαστικό λειτουργό δήλωσε ότι επηρεάζεται από το κλίμα, από δημόσιες τοποθετήσεις και εκδηλώσεις και επιθυμεί να αναμένει αλλαγή κλίματος για να δικάσει; Φοβούμαι ότι ανέκυψαν οψιγενείς λόγοι που επηρεάζουν τη συγκρότηση του Δικαστηρίου.

Το κρισιμότερο όμως είναι ότι έχει πλέον θιγεί ο πυρήνας του κράτους δικαίου που συνιστά προϋπόθεση για τη λειτουργία όλων των δημοκρατικών θεσμών. Το τραγικό είναι πως αυτό έγινε στο όνομα της μάχης κατά της διαπλοκής και υπέρ της διαφάνειας. Είδαμε πώς η μάχη αυτή προσωποποιείται. Ζούμε την ειρωνεία των γεγονότων και την πονηρία της Ιστορίας. Αυτή η ραγδαία πολιτική

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η ανθεκτικότητα της δικαιοσύνης», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Όταν οι δικαστές κάνουν τη δουλειά τους», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Μην πυροβολείτε τους πυροβολείτε τους πιανί(ΣΤΕ)ς!», Σπύρος Βλαχόπουλος
- «Πολιτικοί, φιλόσοφοι και δικαστές», Κώστας Δουζίνας
- «Η μόνη ορθή λύση είναι αυτή που επιτάσσει το Σύνταγμα», Γιώργος Σωτηρέλης
- «Τηλεοπτικές άδειες: Η δικαίωση», Πάνος Λαζαράτος
- «Η αρχή του μέγιστου πλουραλισμού», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι τελευταίες διασκέψεις του ΣΤΕ για τις τηλεοπτικές άδειες», Πάνος Λαζαράτος
- «Η σοφία μιας απόφασης», Γιάννης Δρόσος
- «Διάλογος για τον Νόμο Παππά – Η επιστολή του Νίκου Αλιβιζάτου»
- «Ψήφισμα Ένωσης Δικαστικών Λειτουργών Συμβουλίου της Επικρατείας»
- «Μυστικά και ψέματα», Ακρίτας Καϊδατζής
- «Τα συνταγματικά διλήμματα για το διαγωνισμό των τηλεοπτικών αδειών», Θάνος Παπαϊωάννου
- «Η ανέφικτη συνταγματική αναθεώρηση, Ξενοφών Κοντιάδης
- «Αναθεωρητικός λαϊκισμός», Γιώργος Γεραπετρίτης
- «Οι πολιτικές προϋποθέσεις της αναθεώρησης», Χαράλαμπος Ανθόπουλος
- «Οι δύο αντιπρόεδροι και το κύρος της Δικαιοσύνης», Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αν ο Καραμανλής είχε επιμένει το 1975...», Ιωάννης Κονιδάρης
- «Προσωρινή αδυναμία λειτουργίας του κράτους δικαίου – Μια πρωτοφανής εξέλιξη στο ΣΤΕ», Ευάγγελος Βενιζέλος

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- **Support to the Development of the Penitentiary and Probation Systems of Georgia**

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

διολίσθηση δεν πρέπει να καταστεί θεσμική. Η δικαιοσύνη οφείλει να διαφυλάξει το κύρος της.

στον ιστότοπο: www.liberal.gr, 3/10/2016

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- **Support to the Development of the Penitentiary and Probation Systems of Georgia**

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου σε συνεργασία με την European Profiles SA, υλοποιεί το πρόγραμμα “Support to the Development of the Penitentiary and Probation Systems” στη Γεωργία.

Το έργο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, υλοποιείται από την 1η Οκτωβρίου 2016 και θα έχει διάρκεια 32 μήνες.

Ο κύριος στόχος του έργου είναι να βοηθήσει στην ανάπτυξη σύγχρονων και αποτελεσματικών συστημάτων σωφρονισμού και επιτήρησης στη Γεωργία, τα οποία να δρουν ανασταλτικά ως προς την υποτροπή σε εγκληματικές ενέργειες και να διατηρούν άρτια ισορροπία μεταξύ της διασφάλισης της δημόσιας ασφάλειας και τάξης και της διασφάλισης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στο παραπάνω πλαίσιο το πρόγραμμα περιλαμβάνει τις ακόλουθες ενέργειες:

1) Να βοηθήσει στην ενοποίηση του σχεδιασμού και των στρατηγικών μεταρρύθμισης μέσω αναλύσεων, δημόσιας προβολής, κειμένων πολιτικής, καθώς και προτάσεων για σχετικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις, 2) να ενισχύσει τις ικανότητες του προσωπικού των φυλακών καθώς και του προσωπικού επιτηρήσεων, 3) να βελτιώσει τις συνθήκες διοίκησης των φυλακών καθώς και τις συνθήκες κράτησης, 4) να επεκτείνει τις υπηρεσίες αποκατάστασης και επανακοινωνικοποίησης και, 5) να αναπτύξει ένα αποτελεσματικό, μη στερητικό της ελευθερίας, καθεστώς επιτηρήσεων.

Το έργο αναμένεται να ωφελήσει τόσο τους υπαλλήλους του Υπουργείου Σωφρονισμού της Γεωργίας, όσο και έναν

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Support to the Development of the Penitentiary and Probation Systems of Georgia

Εκδηλώσεις

- «Σχέσεις Εκκλησίας-Πολιτείας και Συνταγματική Αναθεώρηση», 28.11.2016, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

μεγάλο αριθμό ατόμων που βρίσκονται υπό δικαστική διαδικασία, υπόδικοι, κατάδικοι, φυλακισμένοι, ατόμων υπό επιτήρηση ή σε αναστολή.

Αν ενδιαφέρεστε για συμμετοχή στο πρόγραμμα ή για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε με την Εκτελεστική Διευθύντρια του Ιδρύματος Τσάτσου κυρία Μαρία Μουσμώτη (centre@cecl.gr)

Εκδηλώσεις

- «Σχέσεις Εκκλησίας-Πολιτείας και Συνταγματική Αναθεώρηση», Δευτέρα 28 Νοεμβρίου 2016, Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών

Το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και η Εταιρεία Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου

διοργανώνουν δημόσια συζήτηση με θέμα

«Σχέσεις Εκκλησίας-Πολιτείας και Συνταγματική Αναθεώρηση»

τη Δευτέρα 28 Νοεμβρίου 2016 και ώρα 17:30, στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών (Ακαδημίας 60)

Ομιλητές

Νίκος Αλιβιζάτος, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών

Ευάγγελος Βενιζέλος, Πρώην Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Εξωτερικών, Βουλευτής, Καθηγητής Νομικής Σχολής Θεσσαλονίκης

Ιωάννης Κονιδάρης, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών, Πρόεδρος της Εταιρείας Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου

Μιχάλης Σταθόπουλος, Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, Ομότιμος Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών

Συντονισμός

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

